

Tsiviilõiguslik kaitse vägivalla- ja ahistamisjuhtumite korral Saksa õiguses

Autorid: *mag.iur* Tiina Mikk ja *PhD* Age Värv

Detsember 2019

Sisukord

1. Analüüsi eesmärk.....	3
2. Tsiivilõiguslike õiguskaitsevahendite süsteem vägivalda- ja ahistamisjuhtumite korral Saksa õiguses	5
2.1 Tsiivilõiguslikud õiguskaitsevahendid üldiselt	5
2.2 Kahju hüvitamise nõue BGB § 823 alusel.....	5
2.3 Õiguste rikkumise kõrvaldamise nõue BGB § 1004 lg 1 esimese lause alusel ja rikkumisest hoidumise nõue BGB § 1004 lg 1 teise lause alusel	6
3. Tsiivilõiguslikud kaitsemeetmed GewSchG alusel.....	8
3.1 GewSchG üldiseloostus	8
3.2 Õiguste rikkumise kõrvaldamise nõude ja rikkumisest hoidumise nõude eeldused ja erisused GewSchG kohaselt.....	10
3.2.1 Nõude esitamiseks õigustatud isikud	10
3.2.2 Nõude eeldused	11
3.2.3 Nõude sisu	13
3.2.4 Kaitsemeetme tähtsajalisus.....	15
3.3 Ühise eluruumi ühise kasutusõiguse lõpetamine ja ainukasutusõiguse üleandmine GewSchG § 2 tähenduses	15
3.3.1 Eluruumi ainukasutusõiguse nõue, eesmärk ja tähendus	15
3.3.2 Eluruumi ainukasutusõiguse nõude esitamiseks õigustatud isikud	16
3.3.3 Eluruumi ainukasutusõiguse nõude eeldused	16
3.3.4 Eluruumi ainukasutusõiguse nõude välistused	17
3.3.5 Eluruumi ainukasutusõiguse tähtsajalisus.....	18
3.3.6 Eluruumi vabastamisega kaasnevad kohustused	18
3.3.7 Tasu ühise eluruumi ainukasutusõiguse eest	19
4. GewSchG kaitsemeetmete rakendamise menetluslikud küsimused	19
4.1 Menetlus kohtus avalduse alusel	19
4.2 Pädev kohus ja kohtualluvus	19
4.3 Kohtumenetluse põhimõtted	20
4.4 Esialgne õiguskaitse	21
4.5 Kaitsemeetmete valik	23
4.6 Kaitsemeetmete tähtaja määramine	24
4.7 Rikkuja õigustatud huvi vastuväide	25
4.8 Täiendavate meetmete rakendamine	25
4.9 Tõendamine GewSchG asjas	26
4.10 Kaitsemeetmete lõpplahendi jõustumine, vaidlustamine ja teatavakstegemine	27
4.11 Lõpplahendi sundtäitmine.....	28
5. Karistusõiguslik regulatsioon vägivalda- ja ahistamisjuhtumite korral Saksa õiguses 31	
6. Politseiõiguslik regulatsioon vägivalda- ja ahistamisjuhtumite korral Saksa õiguses . 32	
7. Õiguskaitsevahendid vägivaldajuhtumite korral Austria õiguses	33
Kasutatud allikad	36

1. Analüüsi eesmärk

Analüüsi eesmärk on anda ülevaade tsiviilõiguslikest õiguskaitsevahenditest vägivalda ja ahistamise juhtumite korral, samuti nende kohaldamise eeldustest ja menetluslikest aspektidest Saksa õiguses.

Saksamaa perekonna, eakate, naiste ja noorte minister Dr. Franziska Giffey ning justiits- ja tarbijakaitse minister Dr. Katarina Barley rõhutavad: „Koduvägivald (*Häusliche Gewalt*) ei ole tabuteema. Riik seda ei tolereeri; ka mitte siis, kui see leiab aset koduseinte vahel“.¹

Vägivalda, iseäranis koduvägivalda vastu võitlemiseks kehtestati Saksamaal 1.1.2002. a eraldi seadus – seadus tsiviilõiguslikust kaitsest vägivalda ja ahistamise korral (*Gesetz zum zivilrechtlichen Schutz vor Gewalttaten und Nachstellungen, GewSchG*)³. Ühtlasi muudeti ka mitmeid teisi seadusi, sh GewSchG kaitsemeetmete rakendamiseks vajalikke menetlusnorme perekonnaasjade ja hagita asjade seaduses (*Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit, FamFG*)⁴, kohtute seaduses (*Gerichtsverfassungsgesetz, GVG*)⁵, tsiviilkohtumenetluse seadustikus (*Zivilprozessordnung, ZPO*)⁶. Nii GewSchG kui asjakohased muudatused teistes seadustes võeti vastu seadusega tsiviilõigusliku kaitse parandamisest vägivalda ja jälitamise korral ning abielulise eluruumi ainukasutusõiguse üleandmise lihtsustamisest (*Gesetz zur Verbesserung des zivilgerichtlichen Schutzes bei Gewalttaten und Nachstellungen sowie zur Erleichterung der Überlassung der Ehwohnung bei Trennung*)⁷. Eelõeldu tulemusel on GewSchG kaitsemeetmete menetlus kiire ja efektiivne. Igal potentsiaalsel vägivalda ohvril on võimalik taotleda kohtulikke kaitsemeetmeid lihtsustatud korras; kohtul omakorda on võimalus rakendada kaitsemeetmeid üksikjuhtumi asjaolude ja iga kannatanu erivajadustega arvestavalt, samas vajalikus ja põhjendatud ulatuses.

Saksa õiguses on vägivaldaohvri kaitse asjades keske tähtsusega GewSchG. Analüüs keskendubki esmajoones nimetatud seaduse regulatsioonile. Tervikliku ülevaate nimel selgitatakse GewSchG kaitsemeetmete kohta tsiviilõiguslike õiguskaitsevahendite süsteemis laiemalt ning kaitsemeetmete rakendamise menetlusõiguslike aspekte FamFG ja ZPO sätete alusel. Muuhulgas pööratakse tähelepanu normidele, mis aitavad saavutada seaduse eesmärki: lõpetada vägivald ja kaitsta kannatanut vägivalda ja ahistamise juhtumite eest tulevikus. Eluliste olukordade mitmekesisust ja delikaatsust arvestades on paindliku menetluse osakaalu siinkohal raske ülehinnata.

¹ Information zum GewSchG, lk1.

² *Gesetz zum zivilrechtlichen Schutz vor Gewalttaten und Nachstellungen – Gewaltschutzgesetz (GewSchG)*. – <https://www.gesetze-im-internet.de/gewschg/BJNR351310001.html> (7.11.19)

³ Information zum GewSchG, lk 11.

⁴ *Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit, FamFG*. – <https://www.gesetze-im-internet.de/famfg/> (10.11.19).

⁵ *Gerichtsverfassungsgesetz (GVG)*. – <https://www.gesetze-im-internet.de/gvg/>.

⁶ *Zivilprozessordnung (ZPO)*. – <https://www.gesetze-im-internet.de/zpo/> (30.12.19).

⁷ *Gesetz zur Verbesserung des zivilgerichtlichen Schutzes bei Gewalttaten und Nachstellungen sowie zur Erleichterung der Überlassung der Ehwohnung bei Trennung*. – https://www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav?start=//%5B@attr_id%27bgbl101s3513.pdf%27%5D#_bgbl_%2F%2F*%5B%40attr_id%3D%27bgbl101s3513.pdf%27%5D_1580217719501 (7.11.19)

Analüüsis tutvustatakse kaitsemeetmete liike ning avatakse nende olemus. Põhjalikult käsitletakse GewSchG kaitsemeetmete kohaldamise materiaal-õiguslike nõudenormide eeldusi ja selgitatakse kohtu rolli kaitsemeetmete kujundamisel. Ülevaatlikkuse huvides tutvustatakse analüüsis põgusalt ka karistusõiguslikke ja politseiõiguslikke meetmeid.

Analüüsis antakse ülevaade õiguskaitsevahendite regulatsioonist Saksa õiguses. Kuivõrd analüüsi põhifookuses oleva seaduse väljatöötamisel on olnud eeskujuks Austria perevägivalla ohvri kaitse seadus (*Das Bundesgesetz zum Schutz vor Gewalt in der Familie, GeSchG⁸*), pidasid autorid vajalikuks tutvustada töö viimases peatükis lühidalt ka seda. Arvestades töö põhifookust, piirduakse analüüsis siiski sissejuhatava ülevaatega. Detailsemat käsitlust takistab ka autorite piiratud ligipääs Austria õiguskirjandusele.

⁸ *Das Bundesgesetz zum Schutz vor Gewalt in der Famili (GewSchG).* – https://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/BgblPdf/1996_759_0/1996_759_0.pdf (28.12.19)

2. Tsiviilõiguslike õiguskaitsevahendite süsteem vägivalda- ja ahistamisjuhtumite korral Saksa õiguses

2.1 Tsiviilõiguslikud õiguskaitsevahendid üldiselt

Vägivaldajuhtumite korral on kannatanu esmane huvi vägivalda lõpetamine ja selle vältimine tulevikus; samuti juba tekkinud negatiivsete tagajärgede kõrvaldamine. Nende huvide realiseerimiseks annab Saksa tsiviilõigus kannatanule rea õiguskaitsevahendeid, mis on reguleeritud Saksa tsiviilseadustiku (*Bürgerliches Gesetzbuch*, BGB)⁹ võla- ja asjaõiguse sätetega. Juhul kui mainitud vägivaldajuhtumid leiavad aset perekondlikes või vabaabielulistes suhetes, on asjakohased ka BGB perekonnaõiguse normid ning registreeritud elukaaslaste seaduse (*Gesetz über die Eingetragene Lebenspartnerschaft – Lebenspartnerschaftsgesetz*, LPartG¹⁰) sätted. Kui vahejuhtum viib kehavigastuste tekitamise, tervise kahjustamise või vabaduse võtmiseni või on tegu ahistamisega, on kannatanul õigus taotleda spetsiaalseid kaitsemeetmeid eraldi seaduse alusel – seadus tsiviilõiguslikust kaitsest vägivalda ja ahistamise korral – *Gesetz zum zivilrechtlichen Schutz vor Gewalttaten und Nachstellungen* (*Gewaltschutzgesetz – GewSchG*)¹¹.

Ennekõike on asjakohased järgmised õiguskaitsevahendid:

- kahju hüvitamise nõue (BGB § 823 alusel);
- nn negatoornõuded õiguste rikkumise lõpetamiseks või edaspidisest rikkumisest hoidumiseks (BGB § 1004 lg 1 esimese lause või BGB § 1004 lg 1 teise lause alusel ja teatud juhtudel ka koosmõjus GewSchG sätetega);
- ühiste laste ühise hooldusõiguse lõpetamise nõue (BGB § 1671 lg 1) ja suhtluskorra kindlaksmääramise nõue (BGB § 1684);
- ühise eluruumi ainukasutusõiguse nõue¹² (BGB § 1361b, LPartG § 14, GewSchG § 2);
- meetmed, mida kohus võib omal algatusel rakendada lapse heaolu ohustamise korral (BGB §-d 1666, 1666a, 1696).

2.2 Kahju hüvitamise nõue BGB § 823 alusel

Tsiviilõigusliku kahju hüvitamise nõude alusena on Saksa õiguses keskne tähendus BGB §-l 823. Selle paragrahvi lg 1 kohaselt on deliktiõiguslikult kaitstud õigushüvedeks isiku elu, keha, tervis, vabadus, omand või muu õigus. „Muude õiguste“ all peetakse silmas eeskätt muid absoluutseid õigusi (nt piiratud asjaõigused), sh intellektuaalse omandi õigusi, samuti valdust ja liikmelisust ühingu.¹³

Saksa kohtupraktika on lisanud sellesse loetellu ka nn üldise isikuõiguse (*allgemeines Persönlichkeitsrecht*), mille raames kaitstakse isiku au ja väärikust, eraelu, elulookirjeldust, isiku kujutamist avalikkuses, õigust kehalisele enesemääratlusele. Samuti on kohtupraktika

⁹ *Bürgerliches Gesetzbuch (BGB)*. – <https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/> (7.11.19)

¹⁰ *Gesetz über die Eingetragene Lebenspartnerschaft – Lebenspartnerschaftsgesetz (LPartG)*. – <http://www.gesetze-im-internet.de/lpartg/> (28.12.19)

¹¹ *Gesetz zum zivilrechtlichen Schutz vor Gewalttaten und Nachstellungen – Gewaltschutzgesetz (GewSchG)*. – <https://www.gesetze-im-internet.de/gewschg/BJNR351310001.html> (7.11.19)

¹² BGB § 1361b ja LPartG § 14 nõuete eelduseks on partnerite lahuselu või üha partneri soov lahku kolida.

¹³ Schlechtriem, lk 250 jj.

edasiarenduse kohaselt deliktiõiguslikult kaitstav ka õigus rajatud ja käimasolevale majandustegevusele (*Recht am eingerichteten und ausgeübten Gewerbebetrieb*).¹⁴

BGB § 823 lg 1 alusel **kahju hüvitamise nõude** esitamiseks peavad olema täidetud järgmised eeldused¹⁵:

- 1) teokoosseis (*Tatbestand*) - teokoosseisu all peetakse silmas seda, et isik on teise isiku (kannatanu) deliktiõiguslikult kaitstud õigushüve rikkumisega põhjustanud kannatanule kahju;
- 2) õigusvastasus (*Rechtswidrigkeit*) - õigusvastaseks loetakse selline käitumine (tegevus või tegevusetus), mis on vastuolus õiguskorras ettenähtuga. Deliktiõiguslikult kaitstud õigushüvede (nt omand) rikkumine loetakse üldjuhul õigusvastaseks, välja arvatud juhul, kui esineb mingi õigusvastasust välistav asjaolu. Teatavate deliktiõiguslikult kaitstud õigushüvede (nt üldine isikuõigus) puhul aga ei piisa veel objektiivsest õiguse rikkumise faktist, vaid õigusvastasust tuleb hinnata kannatanu ja kahju tekitaja huvide kaalumise kaudu.¹⁶
- 3) süü (*Schuld*) - süü kindlakstegemiseks analüüsitakse kahju tekitaja käitumise subjektiivseid aspekte. Tõendamiskoormise jaotamisel lähtutakse põhimõttest, et igaüks peab ise oma väiteid tõendama. Kannatanu peab niisiis tõendama teokoosseisu ja õigusvastasuse. Mitmete deliktide korral lähtutakse eeldusest, et kahju tekitaja on käitunud süüliselt; sellisel juhul peab kahju tekitaja tõendama enda süü puudumist.¹⁷ Süü eeldus hõlmab reeglina nii tahtlust kui hooletust. Seega peab kahju tekitanud isik olema süüvõimeline.

Kahju hüvitamise nõude sisu ja ulatuse osas kohaldatakse BGB §§ 249-253 tulenevaid üldpõhimõtteid, lisaks ka BGB § 847 sätestatud (mittevaralise kahju hüvitis (nn valuraha) keha või tervise kahjustamise ja vabaduse võtmise korral). Saksa kohtupraktikast tulenevalt on valuraha võimalik nõuda ka üldise isikuõiguse rikkumiste korral.¹⁸

2.3 Õiguste rikkumise kõrvaldamise nõue BGB § 1004 lg 1 esimese lause alusel ja rikkumisest hoidumise nõue BGB § 1004 lg 1 teise lause alusel

BGB §-st 1004 tuleneb võimalus esitada õiguse rikkuja vastu negatoornõudeid. Selle paragrahvi sõnastus räägib küll omandist (*Eigentum*), kuid praktikas on selle kohaldamisala laiem, hõlmates üldisemalt absoluutsete õigushüvede kaitset ning omades erilist tähtsust isikuõiguste rikkumise korral.¹⁹

Nii annab BGB § 1004 lg 1 esimene lause võimaluse nõuda õiguste olemasoleva, kestva või pidevalt korduva **rikkumise kõrvaldamist**; § 1004 lg 1 teise lause alusel aga saab nõuda

¹⁴ Schlechtriem, lk 253; lk 256.

¹⁵ BeckOK BGB/Förster, BGB § 823, 15-41.

¹⁶ BeckOK BGB/Förster, BGB § 823, 18

¹⁷ BeckOK BGB/Förster, BGB § 823, 42

¹⁸ Jauernig/Teichmann, BGB § 253, 10-14.

¹⁹ BeckOK BGB/Fritzsche BGB § 1004, 2-4

õiguste arvatavast (st tulevasest) **rikkumisest edaspidi hoidumist**.²⁰ Mõlemaid nõudeid saab esitada samaaegselt.

Negatoornõuete esitamise eeldus ei ole õiguste rikkuja süü ning seega ei ole oluline ka tema süüvõimelisus.²¹

Nõuded on välistatud juhul, kui isik on kohustatud enda õiguste rikkumist taluma (BGB § 1004 lg 2). Selline talumiskohustus on tal siis, kui teise isiku tegevus on õigustatud. Õigustus võib tuleneda näiteks vajadusest kaitsta väidetava rikkuja põhiõigusi (nt väljendusvabadus, kogunemisvabadus, kunstivabadus)²², ent talumiskohustuse toob kaasa ka isiku eelnev nõusolek oma õigustesse sekkumiseks²³ või vastav tehinguline alus (nt üüri- või rendileping). Talumiskohus võib tuleneda hea usu põhimõttest (näiteks teise isiku kinnisasja sissesõidu juures lühiajaline parkimine kauba mahalaadimiseks²⁴) või eraõiguslikest normidest (näiteks tegutsemine hädaolukorras, BGB § 905). Talumiskohustus võib tuleneda ka arvukatest avalik-õiguslikest normidest.

Õiguste rikkumise kõrvaldamise nõude (*Beseitigungsanspruch*, BGB § 1004 lg 1, esimene lause) eeldused on järgmised²⁵:

- 1) õigushüve juba tekkinud ja nõude esitamise ajal edasikestev rikkumine;
- 2) rikkumise on põhjustanud teine isik oma teoga või teo tegemata jätmisega;
- 3) õigushüve rikkumine on õigusvastane – sealjuures ei pea õigusvastane olema mitte kostja tegevus iseenesest, vaid selle tegevusega tekitatud häiring.²⁶

Nõude sisu on suunatud sellele, et teise isiku õiguse rikkuja peab häiringu kõrvaldama, st ta on kohustatud mingi aktiivse teo tegemiseks.

Õiguste rikkumisest hoidumise nõude (*Unterlassungsanspruch*, BGB § 1004 lg 1, teine lause) eeldused erinevad rikkumise kõrvaldamise nõude eeldustest sellevõrra, et nõude esitamiseks piisab sellest, kui esineb õiguste rikkumise oht. Viimasel juhul on niisiis tegemist tulevikku suunatud nõudega, mis puudutab hüpoteetiliselt võimalikku tegutsemist ning eeldab, et mainitud tegutsemine, juhul kui see tegelikult toimuks, oleks õigusvastane.²⁷

BGB § 1004 lg 1 teise lause sõnastus viitab „edasisele rikkumisele“, mida võib tõlgendada selliselt, et nõude esitamiseks peab õiguste rikkumine olema juba aset leidnud. Siiski leitakse nii Saksa kohtupraktikas²⁸ kui õiguskirjanduses²⁹, et nõuet saab esitada ka juhul, kui rikkumist ei ole veel toimunud, kuid esineb **konkreetne oht, et rikkumine tulevikus toimub**. Juhul, kui rikkumine on juba toimunud, saab seda aga võtta kui märki sellest, et rikkumine võib tõenäoliselt ka edaspidi korduda.

²⁰ Schlechtriem, lk 307-308.

²¹ BeckOK BGB/Fritzsche, BGB § 1004, 6.

²² BeckOK BGB/Fritzsche, BGB § 1004, 106.

²³ BeckOK BGB/Fritzsche, BGB § 1004, 110.

²⁴ BGH, Urt. v. 1. 7. 2011 – V ZR 154/10, - NJW-RR 2011, 1476.

²⁵ BeckOK BGB/Fritzsche, BGB § 1004, 55-59.

²⁶ BeckOK BGB/Fritzsche, BGB § 1004, 59.

²⁷ MüKoBGB/Wagner, BGB § 823, 16.

²⁸ BGH, Urteil vom 17. 9. 2004 - V ZR 230/03 (OLG Frankfurt a.M.), - NJW 2004, 3701; BGH, Urteil vom 8.5.2015 – V ZR 62/14, - NJW-RR 2015, 1039.

²⁹ Schlechtriem, lk 308; Jauernig/Berger, BGB § 1004, 11.

Hoidumisnõude sisuks on rikkuja kohustus hoiduda nii antud õiguste rikkumise põhjustanud konkreetsest tegevusest kui ka muudest tegevustest, mis võivad kaasa tuua analoogse rikkumise; seega peab rikkuja hoidumiskohustus olema kohtulahendis võimalikult täpselt kirjeldatud, et otsust oleks võimalik tsiviiltäitemenetluse korras täita.³⁰

3. Tsiviilõiguslikud kaitsemeetmed GewSchG alusel

3.1 GewSchG üldiseloostus

Seadus tsiviilõiguslikust kaitsest vägivalda ja ahistamise korral (GewSchG) jõustus Saksamaal 1.01.2002. Seaduse vastuvõtmise üheks ajendiks võib pidada Austrias 1997.a jõustunud seadust kaitsest vägivalda eest perekonnas (*Bundesgesetz zum Schutz vor Gewalt in der Familie, GeSchG*)³¹. Austria seadus tekitas Saksamaal elava diskussiooni politseiseaduste ja tsiviilõiguse muutmise vajaduse üle³², mis päädis otsusega töötada välja GewSchG. Seaduseelnõu ettevalmistamisel võeti eeskujuks Austria GeSchG.³³

GewSchG-s on neli paragrahvi. Esimeses paragrahvis täpsustatakse rikkumise kõrvaldamise ja rikkumisest hoidumise nõuete eeldusi ning sisu, teises reguleeritakse ühise eluruumi ühise kasutusõiguse lõpetamist ja ainukasutusõiguse kannatanule üleandmist, kolmandas seaduse isikulist reguleerimisala ja nõuete konkurentsi ning neljandas nähakse ette, et GewSchG kohaste kaitsemeetmete rikkumine on kriminaalkorras karistatav.

GewSchG on kohaldatav üksnes selliste nõuete puhul (*Abwehransprüche*), mille eesmärk on **hoida ära vägivald, sellega ähvardamine või ahistamine (*Nachstellen*)**.³⁴ Rikkumisest hoidumise nõue, mille eesmärk ei ole vältida vägivalda, sellega ähvardamist või ahistamist, tuleb esitada üldises korras kas hagimenetluses või hagita menetluses FamFG § 266 eelduste olemasolu korral. Näiteks jäävad GewSchG reguleerimisalast välja üürilepingust või valduse kaitsest tulenevad nõuded³⁵, isikuõiguste rikkumine kui selline, nt au teotamine (*Beleidigung*), seksuaalne ahistamine (*sexuelle Belästigung*).³⁶ Samuti ei kohaldata GewSchG oma laste suhtes vägivaldsete vanematele (vt eespool 3.2.1).³⁷

GewSchG on mõeldud vägivalda ennetamiseks.³⁸ Reguleerimise eesmärk on vältida kannatanu edasine kokkupuude vägivaldse inimese või ahistajaga. Iseäranis oluline on see olukorras, kus ohu vältimiseks on vaja sekkuda kohe. Kokkupuute vältimine annab kannatanule võimaluse rahulikult järele mõelda ja otsida tuge ning võimalusi, kuidas jätkata elu vägivaldavabalt.³⁹ Saksamaa Liitvabariigi justiitsministeeriumi avaldatud teabelehest selgub, et seadusel on

³⁰ BeckOK BGB/Fritzsche, BGB § 1004, 100-101.

³¹ *Das Bundesgesetz zum Schutz vor Gewalt in der Familie (GeSchG)*. – https://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/BgblPdf/1996_759_0/1996_759_0.pdf (28.12.19)

³² Wikipedia artikkel „Gewaltschutzgesetz/Deutschland“. – <https://de.wikipedia.org/wiki/Gewaltschutzgesetz> (7.11.19).

³³ MüKoBGB/Duden, GewSchG § 1, 2.

³⁴ BeckOK BGB/Reinken, GewSchG § 1, 6.

³⁵ BeckOK BGB/Reinken, GewSchG § 1, 6.

³⁶ MüKoBGB/Duden, GewSchG § 1, 5.

³⁷ MüKoBGB/Duden, GewSchG § 1, 1.

³⁸ BeckOK BGB/Reinken, GewSchG § 1, 1.

³⁹ Information zum GewSchG, lk 8 ja 9.

teinegi eesmärk: kaitsemeetmete rakendamisega saadab riik ühtlasi vägivaldsetele kiirelt selge sõnumi, et tema käitumine ei ole ühiskonnas aktsepteeritav ja konfliktide lahendamiseks tuleb otsida vägivaldavabu lahendusi.⁴⁰

Kuigi seaduse väljatöötamise üks olulisi eesmärke oli vähendada koduvägivalda ja ebasoovitavat käitumist suhteprobleemide korral (*Beziehungstaten und häuslicher Gewalt*), ei näe seadus ette, et GewSchG kaitsemeetmeid saab kohaldada üksnes siis, kui avalduse esitaja ja väidetav rikkuja on lähisuhtes⁴¹. Enamasti see nii siiski on.⁴²

Vägivald GewSchG tähenduses hõlmab kõiki teisele inimesele tahtlikult ja õigusvastaselt kehavigastuse tekitamise, tervise kahjustamise või vabaduse võtmise juhtumeid olenemata sellest, kus tegu toime pannakse (kodus või väljaspool seda). GewSchG kaitseb inimest ka vaimse vägivalda eest. Otsesõnu siis, kui kannatanu õigusi rikutakse ähvardamise või lubamatu ahistamisega (*unzumutbare Belästigung*); kaudselt siis, kui vägivalda tagajärjel saab kahjustada inimese tervis.⁴³

GewSchG annab kannatanule võimaluse taotleda sisenemis-, lähenemis-, suhtlus-, koha- ja kohtumiskeeldu (edaspidi *lähenedis- jt keelud*); ühise eluruumi korral ka õigust teatud aja jooksul seal üksi elada (edaspidi *eluruumi ainukasutusõigus*; koos *kaitsemeetmed*). Kohtule annab GewSchG selge õigusliku aluse loetletud (ulatuslikke) kaitsemeetmeid kohaldada ja kujundada neid vastavalt üksikjuhtumi asjaoludele.⁴⁴ GewSchG reguleerib esmajoonel menetlusõiguslike küsimusi. Lähenedis- jt keeldude puhuks ei sisalda seadus iseseisvat materiaalõiguslikku nõude alust; küll aga eeldab selle olemasolu BGB alusel. Üksnes ühise eluruumi ainukasutusõiguse andmise nõude puhul tuleneb kannatanu materiaalõiguslik nõudenorm GewSchG-st⁴⁵.

GewSchG § 3 lg 2 kohaselt ei välista kohtulike kaitsemeetmete rakendamine GewSchG alusel muude õiguskaitsevahendite kasutamist. Seega on kannatanul põhimõtteliselt võimalik nõuda GewSchG lähenediskeeldu seadmist ja mittevaralise kahju hüvitamist BGB võlaõiguse sätete alusel.

GewSchG ja FamFG koostoimes on õiguste maksmapanek vägivaldaohvrile lihtsam, kiirem ja efektiivsem kui ZPO sätete alusel toimivas tsiviilkohtumenetluses. Kannatanu huvi saada toimiv lahend kiirelt ja valutult tagavad täiendavad normid menetlus- ja sundtäitmisõiguses: uurimispõhimõte (FamFG § 26) ja lihtsustatud sundtäitmine (FamFG §-d 214, 216 ja 96)⁴⁶, lisaks lihtsustatud nõuded tõendamisele (FamFG §-d 29 ja 51).

2017. aastal ratifitseeris Saksamaa Istanbuli konventsiooni⁴⁷, mis jõustus Saksamaa suhtes 1.veebruaril 2018. Konventsioonist tulenevate kohustuste täiemahuliseks täitmiseks loodi

⁴⁰ Information zum GewSchG, lk 9.

⁴¹ MüKoBGB/Duden, GewSchG § 1, 1.

⁴² MüKoBGB/Duden, GewSchG § 1, 4.

⁴³ Information zum GewSchG, lk 10.

⁴⁴ MüKoBGB/Duden, GewSchG § 1, 1; BeckOK BGB/Reinken, GewSchG § 1, 2 ja 6.

⁴⁵ MüKoBGB/Duden, GewSchG § 2, 1; BeckOK BGB/Reinken, GewSchG § 1, 6.

⁴⁶ MüKoBGB/Duden, GewSchG § 1, 1.

⁴⁷ Euroopa Nõukogu naistevastase vägivalda ja perevägivalda ennetamise ja tõkestamise konventsioon. Istanbul, 11V.2011.

üleriigiline tugitelefoni liin (ette nähtud konventsiooni artiklis 24), täiendati karistusõiguse norme seksuaalkuritegude kohtualluvuse (konventsiooni art. 44) ja aegumise osas (art 58) ning viidi riigisisene õigus kooskõlla konventsiooni artikliga 36, mis määratleb seksuaalse vägivalda tunnused. GewSchG on üks neid õigusakte, millega tagatakse Saksamaa kui konventsiooniosalise riigi kohustuste täitmine⁴⁸, sealhulgas artiklite 52 ja 53 elluviimine.⁴⁹ Konventsiooni lühikese Saksamaa suhtes kehtivuse aja jooksul ei ole autoritele teadaolevalt Saksa kohtupraktikas tulnud langetada käesoleva töö eesmärgiga haakuvaid otsuseid.

3.2 Õiguste rikkumise kõrvaldamise nõude ja rikkumisest hoidumise nõude eeldused ja erisused GewSchG kohaselt

3.2.1 Nõude esitamiseks õigustatud isikud

GewSchG kaitseb kehavigastuste tekitamise, tervise kahjustamise, vabaduse võtmise või ahistamise eest igat potentsiaalset ohvrit. Avalduse esitaja ja väidetava rikkuja lähisuhe ei ole kaitsemeetme rakendamise eeldus⁵⁰. Seega saavad GewSchG alusel kaitset taotleda kõik inimesed, kelle suhtes on kasutatud või ähvardatakse kasutada vägivalda või keda ahistatakse.

Kaitsemeetme kohaldamise avalduse esitamiseks on õigustatud nii abikaasa, lahutatud abikaasa, registreeritud elukaaslane (*Lebenspartner/Lebenspartnerin*) või vabaabieliu (*nichteheliche Lebensgemeinschaft*) partner. Oluline ei ole see, kas vägivald leiab aset paarisuhtes (sh samasooliste partnerite vahel) või kasutatakse vägivalda teiste pereliikmete suhtes.⁵¹ GewSchG on põhimõtteliselt kohaldatav ka nende isikute kaitseks, kes oma vanuse, vaimuhaiguse või kehalise, vaimse või hingelise seisundi tõttu viibivad järelevalvega keskkonnas, näiteks vanadekodus, hooldekodus või puuetega inimeste keskusel.⁵²

GewSchG ei ole kohaldatav, kui vägivalda toimumise hetkel on ohver alaealine laps või eestkostetav ja õiguste kuritarvitajaks on vanem, eestkostja (*Vormünder*) või hooldaja (*Pfleger*) (GewSchG § 3 lg 1).⁵³ Selle asemel tuleb kohaldada BGB perekonnaõiguse sätteid, mis puudutavad põlvnemist, hooldusõigust, perekonnaasjade kohtu ja noorsooameti esindaja (*Jugendamt*) rakendatavaid lapse õiguste kaitseks ettenähtud meetmeid, st BGB § 1666 ja § 1666a.⁵⁴ Küll aga kohaldub seadus suhetes täisealiste laste ja vanemate vahel, samuti siis, kui alaealine oma vanemaid või teisi isikuid ähvardab, ahistab või väärkohtleb.⁵⁵

⁴⁸ Verhütung und Bekämpfung von Gewalt gegen Frauen und häuslicher Gewalt. Gesetz zu dem Übereinkommen des Europarats vom 11. Mai 2011 (Istanbul-Konvention). Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend, 2019. Veebis: <https://www.bmfsfj.de/blob/122280/cea0b6854c9a024c3b357dfb401f8e05/gesetz-zu-dem-uebereinkommen-zur-bekaempfung-von-gewalt-gegen-frauen-istanbul-konvention-data.pdf> (20.12.2019).

⁴⁹ Rabe, Leisering, lk 14 (20.12.2019).

⁵⁰ MüKo BGB/Duden, GewSchG § 1, 1.

⁵¹ Information zum GewSchG, lk 9.

⁵² Information zum GewSchG, lk 9.

⁵³ Scholtz/Kleffmann/Doering-Striening, GewSchG, 106.

⁵⁴ Scholtz/Kleffmann/Doering-Striening, GewSchG, 106; BGB § 1666 jj kohta vt eespool lk 5.

⁵⁵ Scholtz/Kleffmann/Doering-Striening, GewSchG, 106

3.2.2 Nõude eeldused

GewSchG annab kannatanule õiguse nõuda lähenemis- jt keeldude seadmist ning ühise eluruumi ainukasutusõiguse üleandmist. Õiguste rikkumise kõrvaldamise ja rikkumisest hoidumise nõuete puhul – lähenemis- jt keeldude seadmiseks – sätestab GewSchG § 1 teatavad erisused nõuete eelduste osas, samas kui nende nõuete materiaalõiguslik alus tuleneb BGB § 1004 lg-st 1⁵⁶. Lisaks täpsustab GewSchG nende nõuete sisu, loetledes rea erinevaid kaitsemeetmeid, mida kohus saab ahistaja või vägivaldselt käitunud isiku suhtes kohaldada.

GewSchG sätetest tulenevad erisused võrreldes BGB § 1004 lg-s 1 loetletud eeldustega seisnevad järgmises:

- 1) õigushüvede loetelu, mille rikkumise korral on võimalik kohaldada GewSchG § 1 loetletud kaitsemeetmeid, on piiratum võrreldes BGB § 1004 lg 1 kohaldamisalaga. Nimelt kohalduvad GewSchG sätted üksnes:
 - kehalise puutumatus, tervise kahjustamise või vabaduse võtmise korral (GewSchG § 1 lg 1);
 - selliste tagajärgedega ähvardamise korral (GewSchG § 1 lg 2 p 1);
 - teise isiku eluruumi tungimise korral (GewSchG § 1 lg 2 p 2 a);
 - ahistamise korral, sh kommunikatsioonivahendeid kasutades (GewSchG § 1 lg 2 p 2 b).

Muude deliktiõiguslikult kaitstud õigushüvede rikkumise puhul (nt au teotamine või seksuaalne ahistamine) GewSchG normid ei kohaldu⁵⁷.

- 2) rikkuja tegevus peab olema olnud tahtlik (*vorsätzlich*)⁵⁸, seega on oluline ka rikkuja **süüvõimelisus**. Kui rikkuja on käitunud küll süüliselt, ent kui süü seisneb hooletuses, siis GewSchG normid ei kohaldu. Olulise erisusena sätestab GewSchG § 1 lg 3 sõnaselgelt, et kohus võib kohaldada kaitsemeetmeid ka isiku suhtes, kes teo toimepanemise hetkel oli joovastavate jookide või muude sarnaste ainete mõju all. Alkoholi või narkootikumide tarvitamise tagajärjel tekkinud süüvõime puudumine (*Schuldunfähigkeit*) ei välista kaitsemeetme rakendamist.⁵⁹

Kehavigastuse all mõistetakse kehalise puutumatus rikkumist, st igasugust sekkumist inimese kehalistesse, vaimsetesse või hingelistesse protsessidesse. Ka psüühiline vägivald võib viia kehavigastuseni, kui see väljendub näiteks magamis- või söömishäiretes.⁶⁰

Tervise kahjustamiseks loetakse normaalsetest kehalistest funktsioonidest kõrvalekallete tekitamist või juba olemasolevate kõrvalekallete võimendamist⁶¹, näiteks inimese hingelise

⁵⁶ BGH, Beschluss vom 26.2.2014 – XII ZB 373/11, BGH NJW 2014, 1381.

⁵⁷ MüKoBGB/Duden, GewSchG § 1, 5.

⁵⁸ Tahtluse all mõistetakse seda, et rikkuja on teadlik, et ta rikub õigushüve ning soovib seda teha, - MüKo/Duden, GewSchG § 1, 18.

⁵⁹ Scholtz/Kleffmann/Doering-Striening, GewSchG, 105; Information zum GewSchG, 14.

⁶⁰ OLG Rostock, Beschluss vom 16.10.2006 - 11 UF 39/06, NJW-RR 2007, 661; MüKoBGB/Duden, GewSchG § 1, 16.

⁶¹ BGH, Urteil vom 30-04-1991 - VI ZR 178/90 (Hamburg), - NJW 1991, 1948.

heaolu mõjutamist sellisel määral, mis on meditsiiniliselt kindlakstehtav ja olulise mõjuga⁶², näiteks depressioon, psühhoos või neuroos⁶³.

Vabaduse võtmine tähendab isiku kehalise liikumise piiramist, mis väljendub selles, et tal ei ole võimalik lahkuda oma viibimiskohast; samas ei loeta vabaduse võtmiseks sellist olukorda, kus isikul ei ole võimalik jõuda tema poolt soovitud kohta.⁶⁴ Nii loetakse kohtupraktikas vabaduse võtmiseks isiku lukustamist ruumi⁶⁵, sealhulgas ka lühiajaliselt⁶⁶, kuid mitte olukorda, kus isik ei pääse oma korterisse sisse (näiteks põhjusel, et seestpoolt on võti ees)⁶⁷. Isiku üldine tegutsemisvabadus ei kuulu GewSchG sätetega kaitstud õigushüvede alla. Seetõttu ei piisa GewSchG § 1 kohaldamiseks pelgalt sellest, kui tegu on sõimamise, needmise, tülitamise või solvamisega.⁶⁸

GewSchG § 1 kohaldamiseks on vajalik, et oleks **põhjust eeldada rikkumisi tulevikus**. Juba asetleidnud teod on seega aluseks, millel selline oletus saab tugineda (vrdl eespool lk 7).⁶⁹

GewSchG § 1 lg 2 p 1 kohaselt saab seaduses sätestatud meetmeid kohaldada ka siis, kui õigusvastaselt **ähvardatakse** kehavigastuse tekitamise, tervise kahjustamise või vabaduse võtmisega. Sellised ähvardused peavad olema tõsiseltvõetavad. Saksa kohtupraktikas on tõsiseltvõetavaks ähvarduseks loetud näiteks korduvad lubadused kannatanule „vastu lõugu anda“⁷⁰; samas ei ole tõsiseltvõetavaks peetud ühekordselt telefonikõnes väljendatud soovi „maja ekskavaatoriga maha tõmmata“⁷¹, või rusika hoidmist teise isiku näost paari sentimeetri kaugusel⁷². GewSchG § 1 lg 2 p 1 kohaldamisalasse kuuluvad ähvardused, mille objektiks on kannatanu kehaline puutumatuse, tervis või vabadus. Kui ähvardatakse kahjustada isiku omandit või kolmandate isikute õigushüvesid, siis GewSchG § 1 lg 2 p 1 ei kohaldu.⁷³

GewSchG § 1 lg 2 p 2 (a) kaitseb isiku eluruumi puutumatust (nn *Hausrecht*) ning säte hõlmab juhtumeid, kus tahtlikult ja õigusvastaselt **tungitakse teise isiku eluruumi** (*Wohnung oder befriedetes Besitztum*). Eluruumi all peetakse silmas igasugust (ka lühiajaliseks) elamiseks kasutatavat ruumi, sh näiteks vagunelamut või hotellituba⁷⁴; sissetungimise eest kaitstud piirkonnaks loetakse ka majahoovi, samuti planguga eraldamata aeda.⁷⁵ Sissetungimiseks

⁶² OLG Rostock, Beschluss vom 16.10.2006 - 11 UF 39/06, NJW-RR 2007, 661.

⁶³ OLG Celle, Beschluss vom 21.03.2012 - 10 UF 9/12, - BeckRS 2012, 7601.

⁶⁴ MüKoBGB/Wagner, BGB § 823, 212; MüKoBGB/Duden, GewSchG § 1, 16.

⁶⁵ OLG Rostock, Beschluss vom 16.10.2006 - 11 UF 39/06, - NJW-RR 2007, 661

⁶⁶ Saksa kohtupraktikas on vabaduse võtmiseks loetud ka olukorda, kus isikul takistati korterist lahkumist seeläbi, et ta oli 10 minutit lukustatud kööki, - vt OLG Brandenburg, Beschluß vom 20. 4. 2005 - 9 UF 27/05, NJW-RR 2006, 220.

⁶⁷ OLG Köln, Beschluss vom 06.02.2003 – 14 UF 249/02, FamRZ 2003, 1281.

⁶⁸ Nomos-BR/Heinke, GewSchG § 1, 13.

⁶⁹ MüKoBGB/Duden, GewSchG § 1, 20

⁷⁰ OLG Schleswig, Beschluß vom 16. 6. 2003 - 13 UF 93/03, - NJW-RR 2004, 156.

⁷¹ OLG Rostock, Beschluß vom 16. 10. 2006 - 11 UF 39/06, - NJW-RR 2007, 661. Antud juhtumi puhul märkis kohus ka seda, et vaidlusalune ähvardus puudutas kannatanu omandi kahjustamist, GewSchG § 1 kohaldub aga vaid siis, kui ähvarduse objekt on kannatanu kehaline puutumatuse, tervis või vabadus.

⁷² OLG Bremen, Beschluss vom 25. 2. 2010 - 4 UF 9/10, - NJW-RR 2010, 1591.

⁷³ Nomos-BR/Heinke, GewSchG § 1, 13.

⁷⁴ Nomos-BR/Heinke, GewSchG § 1, 14.

⁷⁵ BeckOK BGB/Reinken, GewSchG § 133.

loetakse näiteks jala hoidmist ukse vahel või aknast sisse ronimist⁷⁶, kuid mitte olukorda, kus isik kummardub ülakehaga üle naaberkorteri rõdupiirde⁷⁷. Eluruumi õigusvastaseks sissetungimiseks ei loeta ka seda, kui naine on aktsepteerinud seda, kui temast lahus elav abikaasa laste kojutoomiseks või dokumentide üleandmiseks seisab eluruumi ukstelävel⁷⁸, samuti ei kohaldu säte neile juhtumitele, kus isik ei ole eluruumi sisse tunginud, vaid lihtsalt keeldub sealt lahkumast⁷⁹. Säte ei kohaldu ametiruumidesse tungimise juhtumitel.⁸⁰

Lisaks kohaldatakse GewSchG § 1 ka **ahistamise** või **kommunikatsioonivahendite kaudu jälgimise** korral GewSchG § 1 lg 2 p 2 (b). Tegemist on olukordadega, mida tähistatakse ka ingliskeelse väljendiga *stalking* ning mille all mõistetakse isiku süsteemset ja eesmärgipärast tülitamist, sh jälitamist.⁸¹ Selle sätte kohaldamise eelduseks on kannatanu selgelt väljendatud tahe (*ausdrücklich erklärtes Willen*) sellise tegevuse vastu.⁸²

Sättega hõlmatud olukordadeks võib pidada näiteks isiku pidevat jälgimist ja kontrollimist, isiku demonstratiivset viibimist kannatanu läheduses, füüsilist jälitamist, ootamatut lähenemist, kontakti otsimist, sh korduvate sõnumite saatmist telefaksi, mobiiltelefoni või interneti teel, aga korduvalt kaupade ja teenuste tellimist kannatanu nimel jne.⁸³ Ahistamiseks on ka Saksa kohtupraktikas loetud näiteks olukorda, kus isik saadab kannatanule korduvalt e-kirju sõnumitega, et saatja ei ole valmis aktsepteerima lahutust⁸⁴, või kui kannatanu saab isikult nädalas 20-30 telefonikõnet või sms-i⁸⁵, samuti ametiisikuga korduvat kontakteerumist tolle koduaadressil⁸⁶. Ahistamiseks ei ole loetud olukorda, kus isik on kaks korda teist isikut vaadelnud binokliga ja enam kui 500 m kauguselt.⁸⁷

Kannatanu asjade kahjustamist (näiteks autorehvide lõhkumist) ei loeta ahistamiseks ning GewSchG sätted sellisel juhul ei kohaldu; kannatanu saab esitada nõudeid BGB § 823 ning § 1004 alusel.⁸⁸

3.2.3 Nõude sisu

GewSchG § 1 lg 1 loetleb meetmed (keelud), mida kohus võib rikkuja suhtes kohaldada. Eelkõige võib kohus määrata, et rikkujal on keelatud:

- **siseneda kannatanu eluruumi⁸⁹** (GewSchG § 1 lg 1 p 1) – ***sisenemiskeeld*** (*Betretungsverbot*)

⁷⁶ MüKoBGB/Duden, GewSchG § 1, 23.

⁷⁷ OLG Frankfurt a. M., Beschl. v. 21.3.2016 – 4 UF 26/16, - NJW-RR 2016, 1228.

⁷⁸ OLG Braunschweig (2. Senat), Beschluss vom 26.09.2014 - 2 UF 118/14, - BeckRS 2015, 2115.

⁷⁹ Samas.

⁸⁰ BeckOK BGB/Reinken, GewSchG § 1, 33.

⁸¹ Kerbein, lk 76-78.

⁸² Palandt, GewSchG §, 14.

⁸³ MüKo/Duden, GewSchG § 1, 24; Information zum GewSchG, lk-d 14-15.

⁸⁴ OLG Köln, Beschluss vom 26.07.2010 - 4 WF 128/10, - BeckRS 2010, 23554.

⁸⁵ OLG Köln, Beschluss vom 26.01.2015 - 26 UF 197/14, - BeckRS 2015, 8304.

⁸⁶ OLG Braunschweig, Beschl. v. 25.1.2018 – 2 UF 126/17, - BeckRS 2018, 1135.

⁸⁷ OLG Koblenz, Beschluss vom 29. 12. 2009 - 13 WF 1002/09, - NJW-RR 2010, 660.

⁸⁸ MüKoBGB/Duden, GewSchG § 1, 24.

⁸⁹ Seaduse tekstis kasutatakse mõistet „korter“, kuid seda tuleb tõlgendada laiemalt. Keeldu võib taotleda ka siis, kui kannatanu elab majas, mis on avalduse esitaja elu keskpunkt, möbleeritud toas, püsivaks kasutamiseks

Kaitsemeedet saab rakendada olenemata omandisuhetest või eluruumi kasutamise õiguslikust alusest. Praktikast seatakse sisenemiskeeld sageli koos ühise eluruumi ainukasutusõiguse üleandmisega kannatanule (*Wohnungszuweisung*) GewSchG § 2 tähenduses⁹⁰. Seetõttu võib sisenemiskeeldu seada ka rikkuja suhtes, kes on eluruumi üürnik või omanik. Kui rikkuja on eluruumi (kaas) üürnik või (kaas) omanik, tuleb sisenemiskeeld ilma eluruumi ainukasutusõiguse üleandmiseta kõne alla üksnes kriisiolukorras (*akuten Gefährdung*) ja lühikeseks ajaks.⁹¹

- **viibida kannatanu eluruumi läheduses** (GewSchG § 1 lg 1 p 2) – ***lähenediskeeld*** (*Näherungsverbot*)⁹²
Keelu ulatuse (kauguse eluruumist) määrab kohus.⁹³
- **viibida kohtades, kus kannatanu tavaliselt viibib** (GewSchG § 1 lg 1 p 3) – ***kohakeeld*** (*Aufenthaltsverbot*)
Näiteks töökoht ja lasteaed⁹⁴. Sättega ei ole hõlmatud ainult need kohad, kus kannatanu paratamatult peab viibima, vaid ka need, kus ta viibib vabatahtlikult⁹⁵, nagu vaba aja veetmiseks mõeldud kohad⁹⁶ jt avalikult ligipääsetavad kohad⁹⁷, sh hotellid, söögikohad (*Vereinslokale*)⁹⁸ ja spordikeskused⁹⁹.
- **kannatanuga ühendust võtta** (GewSchG § 1 lg 1 p 4) – ***suhtluskeeld*** (*Kontaktverbot*)
Kohus saab keelata rikkujal võtta kannatanuga ühendust mistahes kommunikatsioonivahendite abil, st helistada, saata smsi, faksi, e-kirja või postikirja. Õiguskirjanduses kaheldakse, kas kaitsemeetmega saab keelata suhtlemist internetis. Leitakse, et potentsiaalne ohver saab kokkupuudet ise lihtsa vaevaga vältida, kui ta ei lähe internetilehekülgedele, mille rikkuja on loonud või mida ta sageli kasutab. *Chatroomide* ja foorumite käsitlemine „*kohana*“ GewSchG § 1 lg 1 nr 3 tähenduses ja kohakeeldu analoogia korras kasutamine oleks ebaproportsionaalne.¹⁰⁰
- **kannatanuga kokku sattuda** (*Zusammentreffen*) (GewSchG § 1 lg 1 p 5) – ***kohtumiskeeld*** (*Begegnungsverbot*)
Kohtumiskeeld tähendab seda, et kui kannatanu ja rikkuja juhuslikult kokku satuvad, on lahkuma kohustatud rikkuja ja ta peab seda tegema kohe.¹⁰¹

mõeldud autokaravanis (*Wohnwagen*) või aiamaajas, mis ei ole mõeldud pelgalt aeg-ajalt (*gelegentlich*) ööbimiseks. – Scholtz/Kleffmann/Doering-Striening, GewSchG, 121 ja 122.

⁹⁰ BeckOK BGB/Reinken, GewSchG § 1, 22.

⁹¹ Scholtz/Kleffmann/Doering-Striening, GewSchG, 121; ajaliselt piiratud politseiõigusliku viibimiskeeldu kohta vt lk 31.

⁹² Saksa tavakeelepruugis kasutatakse sageli mõistet „*Bannmeile*“.

⁹³ Scholtz/Kleffmann/Doering-Striening, GewSchG, 122.

⁹⁴ Information zum GewSchG, lk 14.

⁹⁵ Scholtz/Kleffmann/Doering-Striening, GewSchG, 123.

⁹⁶ Information zum GewSchG, lk 14.

⁹⁷ MüKoBGB/Duden, GewSchG § 1, 30.

⁹⁸ Scholtz/Kleffmann/Doering-Striening, GewSchG, 123.

⁹⁹ BeckOK/Reinken, GewSchG § 1, 24.

¹⁰⁰ Scholtz/Kleffmann/Doering-Striening, GewSchG, 124.

¹⁰¹ Scholtz/Kleffmann/Doering-Striening, GewSchG, 125.

GewSchG § 1 lg 1 ls-s 3 toodud kaitsemeetmete loetelu ei ole ammendav (sellele viitab seaduse sõnastus „eelkõige“¹⁰²)¹⁰³. Kannatanu võib taotleda ja kohus võib määrata ka teisi meetmeid, kui seda õigustavad üksikjuhtumi asjaolud.¹⁰⁴ Kohus võib rakendada mitut kaitsemeetet korraga või valida meetme, mida loetelus ei ole.¹⁰⁵

3.2.4 Kaitsemeetme tähtajalisus

GewSchG § 1 ls 2 kohaselt peab rakendatav kaitsemeede olema ajaliselt piiratud. Kui kannatanu vajab kaitset ka pärast tähtaja möödumist, lubab GewSchG § 1 lg 1 ls 2 tähtaega pikendada. Tähtaega võib pikendada korduvalt. Kaitsemeetme pikendamine on võimalik siis, kui algse tähtaja jooksul on aset leidnud uued rikkumised. Kui rikkumisest on möödunud pikem aeg, ei saa ainuüksi rikkumise faktist automaatselt järeldada rikkumise kordumise ohtu.¹⁰⁶ Õiguskirjanduses on leitud, et tähtaega võib pikendada ka siis, kui on alust arvata, et rikkumine leiab aset tulevikus. Näiteks annab rikkuja oma käitumisega mõista, et pärast tähtaja möödumist paneb ta toime uue õigusrikkumise.¹⁰⁷

Samuti leitakse õiguskirjanduses, et seadus lubab teatud olukordades seada kaitsemeetme ka tähtajatult.¹⁰⁸ Seda kinnitab ka kohtupraktika¹⁰⁹.

3.3 Ühise eluruumi ühise kasutusõiguse lõpetamine ja ainukasutusõiguse üleandmine GewSchG § 2 tähenduses

3.3.1 Eluruumi ainukasutusõiguse nõue, eesmärk ja tähendus

Lisaks lähenemis- jt keeldudele (GewSchG § 1) võib kohus anda kannatanule ka eluruumi ainukasutusõiguse. See on praktiline õiguskaitsevahend juhuks, kui kannatanu ja rikkuja elavad püsivalt koos, kuid kooselu jätkumine viiks järgmiste vägivalldajuhtumiteni. Tegu on GewSchG spetsiifilise nõudega. Kui GewSchG § 1 kohaste kaitsemeetmete puhul tuleneb nõude alus BGB vastavatest sätetest, siis eluruumi ainukasutusõiguse nõude puhul tuleneb materiaalõiguslik alus GewSchG §-st 2.¹¹⁰

Saksamaa Liitvabariigi justiitsministeeriumi teabelehel nähtub, et eluruumi ainukasutusõiguse regulatsioon on GewSchG vastuvõtmisega kaasnenud olulisim muudatus (*Kernstück*). Perekonna, eakate, naiste ja noorte ministri Dr. Franziska Giffey ning justiits- ja tarbijakaitse ministri Dr. Katarina Barley sõnul lähtub seadus põhimõttest „Kes lööb, see läheb – ohver jääb koju“ (*Wer schlägt, muss gehen – das Opfer bleibt in der Wohnung*). Seaduse vastuvõtmisest alates ei eeldata enam, et ohver peab end ise kaitsma ja selleks oma kodust

¹⁰² Scholtz/Kleffmann/Doering-Striening, GewSchG, 120.

¹⁰³ MüKoBGB/Duden, GewSchG § 1, 32.

¹⁰⁴ Information zum GewSchG, lk 14.

¹⁰⁵ MüKoBGB/Duden, GewSchG § 1, 32.

¹⁰⁶ MüKoBGB/Duden, GewSchG § 1, 33.

¹⁰⁷ Scholtz/Kleffmann/Doering-Striening, GewSchG, 126.

¹⁰⁸ MüKoBGB/Duden, GewSchG § 1, 33.

¹⁰⁹ BGH, Beschluss vom 26.02.2014 - XII ZB 373/11 – NJW 2014, 1381.

¹¹⁰ MüKoBGB/Duden, GewSchG § 2, 1.

ja harjumuspärasest ümbruskonnast loobuma,¹¹¹ põgenema, minema varjupaika või halvimal juhul – jääma lageda taeva alla.¹¹²

Nõude sisuks on ühise eluruumi ühise kasutamise õiguse lõpetamine ja ainukasutusõiguse kannatanule üleandmine (GewSchG § 2), edaspidi lühendatult *eluruumi ainukasutusõigus*. Nõude edukas maksmapanek annab kannatanule vähemalt teatud ajaks õiguse jätkata eluruumi kasutamist üksinda. Kannatanul on õigus nõuda eluruumi ainukasutusõigust näiteks isegi siis, kui ta ise ei ole üürilepingu pooleks.¹¹³

GewSchG § 2 lg 2 järgi on tegu ajutise ja esialgse abinõuga. Ainukasutusõiguse andmine GewSchG alusel ei vii sekkumiseni kannatanu ja rikkuja vahelisse õigussuhtesse, millest ühise kasutuse õigus tuleneb.¹¹⁴ Kui näiteks rikkuja ja kannatanu on mõlemad eluruumi üürnikud, ei mõjuta kaitsemeetme rakendamine üürilepingu kehtivust.¹¹⁵ See tähendab ühtlasi, et rikkuja on vaatamata kasutusõiguse kaotusele kohustatud tasuma üüri.¹¹⁶

3.3.2 Eluruumi ainukasutusõiguse nõude esitamiseks õigustatud isikud

Kuna eluruumi ainukasutusõiguse nõude üheks eelduseks on ühine eluruum (vt all 3.3.3), kitseneb sellega paratamatult ka isikute ring, kes kaitset taotleda saavad (vt pkt 3.2.1). Niisiis saab eluruumi ainukasutusõiguse üleandmist GewSchG § 2 alusel nõuda iga vägivallaohver, kellel on rikkujaga ühine majapidamine (*gemeinsame Haushalt*).

Samuti tuleb silmas pidada, et kui kohtult taotletakse eluruumi ainukasutusõiguse üleandmist GewSchG § 2 alusel ja tegu on abikaasade või registreeritud elukaaslastega, kellel (või ühel neist) on plaanis kooselu lõpetada, on BGB § 1361b ja LPartG § 14 *lex specialis* (vt lk 5).¹¹⁷

3.3.3 Eluruumi ainukasutusõiguse nõude eeldused

Eluruumi ainukasutusõiguse nõude esimeseks eelduseks on, et õigusrikkumise toimumise hetkel oleks kannatanul ja rikkujal **ühine majapidamine pikemaajalistel eesmärkidel** (GewSchG § 2 lg 1). Mõiste sisustamisel lähtutakse Saksa üüriõiguses (BGB § 563 lg 2 ls 2) omaksvõetud käsitlusest „*ühine majapidamine pikemaajalistel eesmärkidel*“ (*auf Dauer angelegten gemeinsamen Haushalt*).¹¹⁸ Seega peetakse silmas püsivat, sarnaseid paralleelsuhteid välistavat kooselu, mis põhineb omavahelistel kokkulepetel, mis kohustavad teineteise eest hea seisma ja mis läheb kaugemale kui pelk kooselamine või koostegutsemine majanduslikul eesmärgil.¹¹⁹ Käsitlus vastab ka senises Saksa õiguspraktikas väljakujunenud mõistele „*abielusarnane ühisus*“. Ühine majapidamine eeldab ka seda, et võetakse vastutus tekkivate majanduslike, õiguslike ja faktiliste kohustuste (*Angelegenheiten*) eest¹²⁰, st

¹¹¹ Information zum GewSchG, lk 11.

¹¹² Schulte-Bunert, Weinreich/Schulte-Bunert, § 210, lk 3.

¹¹³ Information zum GewSchG, lk 11.

¹¹⁴ MüKoBGB/Duden, GewSchG § 2, 9.

¹¹⁵ MüKoBGB/Duden, GewSchG § 2, 9.

¹¹⁶ Scholtz/Kleffmann/Doering-Striening, GewSchG, 131.

¹¹⁷ MüKoBGB/Duden, GewSchG § 2, 3; Schnitzler, 75 (valitsev arvamus).

¹¹⁸ MüKoBGB/Duden, GewSchG § 2, 6; Schulte-Bunert, Weinreich (2016)/Schulte-Bunert, § 210, 3.

¹¹⁹ MüKoBGB/Duden, GewSchG § 2, 6.

¹²⁰ Schulte-Bunert, Weinreich/Schulte-Bunert, § 210, 3.

majapidamise eest hoolitsetakse ühiselt.¹²¹ Põhimõtteliselt võivad nendele kriteeriumitele vastata nii hetero- kui homoseksuaalsed partnerid; eakad, kes elavad püsivalt koos alternatiivina hooldekodule ja kes on üksteise eest hoolitsemist nt vastastikuste volitustega kinnitanud; samuti kooselavad vanemad ja nende täiskasvanud lapsed või tudengid.¹²²

Ainukasutusõiguse nõude teine eeldus GewSchG § 2 lg 1 kohaselt on, et kohaselt rikkuja on pannud tahtlikult¹²³ toime GewSchG § 1 lg 1 lauses 1 nimetatud teo:

- **kehavigastuste tekitamine;**
- **tervise kahjustamine;**
- **vabaduse võtmine.**

Eeldus täidetud, kui rikkuja on toime pannud ühe loetletud tegudest; täiendavad eeldused puuduvad (nagu see on nt BGB §-st 1361b tuleneva nõude korral).¹²⁴

Täiendav eeldus on siiski ette nähtud juhul, kui rikkumine seisneb vägivallaga ähvardamises (GewSchG § 1 lg 2 p 1). GewSchG § 2 lg 6 kohaselt saab ainukasutusõiguse nõude esitada ka **kehavigastuse tekitamise, tervise kahjustamise või vabaduse võtmisega ähvardamise** korral. Sellisel juhul saab ainukasutusõiguse üleandmist nõuda üksnes siis, kui see on vajalik **ebaõigluse vältimiseks** (*unbillige Härte zu vermeiden*). Seadus täiendava eelduse sisu täpsemalt ei ava, kuivõrd elulised olukorrad, mida võidakse käsitleda ebaõiglasena GewSchG § 2 tähenduses, võivad olla väga erinevad.¹²⁵ Niisiis tuleb ähvardamisjuhtumi korral eraldi hinnata, kas eluruumi ainukasutusõiguse üleandmine on vajalik.¹²⁶ GewSchG § 2 lg 6 lause 2 kohaselt võib ebaõiglusega sätte kontekstis olla tegu siis, kui ohus on samas majapidamises elavate laste heaolu. Õiguskirjanduse järgi tuleb ebaõiglust kui nõude eeldust sisustada samamoodi nagu tehakse seda BGB § 1361b kohaldamisel: kui on alust arvata, et vägivallategu pannakse toime.¹²⁷

Nii GewSchG § 2 lg 1 kui lg 6 viitavad GewSchG § 2 lg-le 3. See tähendab, et nii vägivallajuhtumi kui sellega ähvardamise korral tuleb ainukasutusõiguse nõue kõne alla ka siis, kui rikkuja oli teo toimepanemise hetkel joovastavate ainete mõju all.¹²⁸

3.3.4 Eluruumi ainukasutusõiguse nõude välistused

Ühise eluruumi ühise kasutamise lõpetamise ja ainukasutusõiguse üleandmise nõuet ei saa esitada ainult siis, kui esinevad GewSchG § 2 lg-s 3 toodud asjaolud.¹²⁹

- on alust arvata, et rikkumine ei kordu (GewSchG § 2 lg 3 p 1);

¹²¹ Scholtz/Kleffmann/Doering-Striening, GewSchG, 134.

¹²² MüKoBGB/Duden, GewSchG § 2, 6.

¹²³ BeckOK BGB/Reinken, GewSchG § 2, 4.

¹²⁴ MüKoBGB/Duden, GewSchG § 2, 7.

¹²⁵ MüKoBGB/Duden, GewSchG § 2, 8.

¹²⁶ Information zum GewSchG, lk 11.

¹²⁷ Palandt, GewSchG § 2, 14.

¹²⁸ MüKoBGB/Duden, GewSchG § 2, 7 ja 8.

¹²⁹ Schulte-Bunert, Weinreich/Schwonberg § 49, 54.

- GewSchG § 2 on preventiivse iseloomuga. Seetõttu saa nõuet rahuldada, kui ei ole põhjust karta uute rikkumiste toimepanemist. Asjaolude selgitamise ja tõendamise kohustus on siiski rikkujal¹³⁰ (vt lk 26);
- erandina ei kohaldata sätet siis, kui rikkumine oli sedavõrd raske, et kannatanult ei saa oodata, et ta kooselu jätkaks, nt tapmiskatse korral (*Totschlagsversuch*)¹³¹. Nõue tuleb rahuldada ka siis, kui see on vajalik kannatanuga koos elavate laste heaolu ohustamise vältimiseks¹³²;
- kannatanu ei nõua rikkujalt eluruumi ainukasutusõiguse üleandmist (GewSchG § 2 lg 3 p 2);
 - (a) kolme kuu jooksul teo toimepanemisest ja
 - (b) ei esita nõuet kirjalikult;
- ainuõiguse üleandmise vastu räägib rikkuja ülekaalukas huvi, nt puue või raske haigus¹³³ (GewSchG § 2 lg 3 p 3).

Seega eeldab seadus ainukasutusõiguse üleandmise nõude puhul kannatanu initsiatiivi.

3.3.5 Eluruumi ainukasutusõiguse tähtajalisus

Eluruumi ainukasutusõiguse nõude edukas maksmapanek annab kannatanule ainukasutusõiguse vaid teatud tähtajaks, st tegu on ajutise meetmega. Ainukasutusõiguse andmine pikemaks ajaks on võimalik üksnes siis, kui eluruumi suhtes on õigustatud vaid kannatanu – näiteks on kannatanu korteri ainuomanik või on üürileping sõlmitud üksnes temaga (GewSchG § 2 lg 2 ls 1).¹³⁴

Kui eluruumi on õigustatud kasutama mõlemad või üksnes rikkuja, saab kaitsemeede olla vaid tähtajaline. Sellisel juhul sõltub tähtaja pikkus üksikjuhtumi asjaoludest.¹³⁵

Kui eluruumi on õigustatud kasutama üksnes rikkuja või rikkuja ja kolmas isik, saab ainukasutusõiguse maksimaalne pikkus olla kuus kuud (GewSchG § 2 lg 2 ls 2). Kui kannatanul ei õnnestu selle ajal jooksul uut elamispinda leida, võib kohus ainukasutusõigust pikendada maksimaalselt kuus kuud, kui seda ei välista rikkuja või kolmanda isiku ülekaalukas huvi (GewSchG § 2 lg 2 ls 3). Pikendada kauemaks kui üks aasta ei ole võimalik GewSchG § 2 lg-st 2 johtuvalt.¹³⁶

3.3.6 Eluruumi vabastamisega kaasnevad kohustused

GewSchG § 2 lg 4 näeb ette, et ainukasutusõiguse kestel ei tohi rikkuja võtta ette midagi, mis võiks kitsendada või raskendada kannatanu õigust eluruumi kasutada. Näiteks ei tohi ta üürilepingut üles öelda.¹³⁷

¹³⁰ BeckOK BGB /Reinken, GewSchG § 2, 9.

¹³¹ MüKoBGB/Duden, GewSchG § 2, 15.

¹³² BeckOK BGB /Reinken, GewSchG § 2, 9.

¹³³ MüKoBGB/Duden, GewSchG § 2, 17.

¹³⁴ Information zum GewSchG, lk-d 11 – 12.

¹³⁵ MüKoBGB/Duden, GewSchG § 2, 11.

¹³⁶ Scholtz/Kleffmann/Doering-Striening, GewSchG, 138. See on siiski võimalik juhul, kui ohus on eluruumis elava lapse heaolu BGB § 1666 alusel. – MüKoBGB/Duden, GewSchG § 2, 13.

¹³⁷ Schnitzler, 59.

3.3.7 Tasu ühise eluruumi ainukasutusõiguse eest

GewSchG § 2 lg 5 näeb ette, et rikkujal on õigus nõuda kannatanult eluruumi kasutamise eest tasu, kui see on vastavalt asjaoludele mõistlik (*soweit dies der Billigkeit entspricht*). Üldjuhul peetakse tasu maksmist mõistlikuks, kui rikkujal on õigus eluruumi (kaas)kasutada üürilepingu alusel või asjaõigusest tulenevalt.¹³⁸ Näiteks üürilepingu korral võib tasu maksmise kohustust õigustada see, et rikkuja ei saa asja kasutada, kuid peab selle eest siiski üüri maksma.¹³⁹ Tasu suuruse määramisel nt üürisuhte korral võetakse aluseks üüri suurus (*Mietzins*)¹⁴⁰, kuid tasu, mida kannatanu peab eluruumi kasutamise eest maksma, ei pea ilmingimata sellele vastama.¹⁴¹

4. GewSchG kaitsemeetmete rakendamise menetluslikud küsimused

4.1 Menetlus kohtus avalduse alusel

GewSchG § 1 lg 1 ls 1 kohaselt saab tsiviilõiguslikke kaitsemeetmeid GewSchG alusel seada vaid kohus. Samas on reguleeritud ka see, et menetlus algatatakse üksnes avalduse alusel. Omal algatusel kohus menetlust ei algata. Eelöeldu kehtib ka eluruumi ainukasutusõiguse nõude¹⁴² ja esialgse õiguskaitse kohta (FamFG § 214 ja 49 jj).

FamFG § 23 jj kohaselt tuleb avaldus esitada omakäeliselt kirjutatuna või kirjalikult (*schriftlich oder zur Niederschrift*); telefonikõnest vägivallaohvri kaitse menetluse algatamiseks ei piisa.¹⁴³

4.2 Pädev kohus ja kohtualluvus

Alates 1.01.2002. a¹⁴⁴ on kõik GewSchG asjad (menetlus GewSchG §-de 1 ja 2 alusel) perekonnaasjad FamFG § 111 p 6 tähenduses ja kuuluvad perekonnokohtu pädevusse (GVG¹⁴⁵ § 23a lg 1 p 1, GVG § 23b, FamFG § 111 p 6, FamFG § 210).¹⁴⁶ See tähendab, et perekonnakohus lahendab ka asju, mis oma olemuselt ei pruugi olla perekonnaasjad.¹⁴⁷ Struktuuri mõttes on perekonnokohtu näol tegu ametikohtu (*Amtsgericht*)¹⁴⁸ osakonnaga.¹⁴⁹ Otsused nii põhimenetluses kui esialgse õiguskaitse menetluses teeb kohtunik (mitte kohtunikuabi).¹⁵⁰

¹³⁸ MüKoBGB/Duden, GewSchG § 2, 19.

¹³⁹ BeckOK BGB/Reinken, GewSchG § 2, 22.

¹⁴⁰ Scholtz/Kleffmann/Doering-Striening, GewSchG, 139.

¹⁴¹ Information zum GewSchG, lk 12.

¹⁴² Scholtz/Kleffmann/Doering-Striening, GewSchG, 149.

¹⁴³ Scholtz/Kleffmann/Doering-Striening, GewSchG, 149.

¹⁴⁴ Bumiller, Harders, Schwamb, FamFG § 210, 1 ja 2; muudatus oli osa GewSchG vastuvõtmisega kaasnenud seadusmuudatustest (vt eespool lk 3).

¹⁴⁵ Kohtute seadus (*Gerichtsverfassungsgesetz, GVG*). – <https://www.gesetze-im-internet.de/gvg/>.

¹⁴⁶ MüKoBGB/Duden, GewSchG § 1, 6; MüKoBGB/Duden, GewSchG § 2, 2.

¹⁴⁷ Bumiller, Harders, Schwamb, FamFG § 210, 2.

¹⁴⁸ Amtsgericht – Saksa esimese astme kohus. Otsused teeb peajasjalikult kohtunik, keerulisemates asjades kohtukolleegium (*Schöffengericht*), mille koosseisu kuulub ametikohtunik ja kaks rahvakohtunikku (*Schöffen*); Information zum GewSchG, lk 10.

¹⁴⁹ Schulte-Bunert, Weinreich/Schöpflin, § 1, 13 ja 14.

¹⁵⁰ Schulte-Bunert, Weinreich/Schulte-Bunert, § 211, 7.

Kannatanu võib valida, kas esitada avaldus kohtule, kelle tööpiirkonnas:

- leidis vägivallajuhtum aset (FamFG § 211 p 1);
- asub avalduse esitaja ja vastaspoole ühine eluruum (FamFG § 211 p 2);
- on vastaspoole (*Antragsgegner*) tavapärase asukoht (*gewöhnliche Aufenthalt*) (FamFG § 211 p 3).

4.3 Kohtumenetluse põhimõtted

Kõikides GewSchG asjades toimub menetlus perekonnaasjade ja hagita asjade seaduse (*Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit, FamFG*¹⁵¹) sätete alusel. Kohalduvad FamFG üldosa sätted. See kehtib ka FamFG §-des 58 jj ja ZPO-des § 567 jj reguleeritud edasikaebamise võimaluste (*Rechtsmittel*) ja §-des 80-85 reguleeritud kohtukulude (*Kosten*) regulatsiooni suhtes.¹⁵² Üldsätted kohalduvad siiski niivõrd, kuivõrd FamFG 7.ptk „Menetlus vägivallaohvri kaitse asjades“ (*Verfahren in Gewaltschutzsachen, edaspidi vägivallaohvri kaitse asjad*) §-dest 210-216a ei tulene teisiti.¹⁵³

Vägivallaohvri kaitse asjade erisätetega FamFG §-des 210 jj pannakse paika vägivallaohvri asja mõiste (FamFG § 210), kohtualluvus (FamFG § 211) ning reguleeritakse järgmised küsimused: menetlusosalised (FamFG § 212), noorsooameti (*Jugendamt*) esindaja ärakuulamine (FamFG § 213), esialgne õiguskaitse (FamFG § 214), lõpplahendi sisu (FamFG § 215), lahendi jõustumine ja sundtäitmine enne kättetoimetamist (FamFG § 216) ning teatavaks tegemine (*Mitteilung*) asjast puudutatud isikutele (FamFG § 216a).

Vägivallaohvri kaitse asjad ei ole siiski perekonnaasjad FamFG § 112 jj tähenduses¹⁵⁴. See tähendab, et Saksa tsiviilkohtumenetluse seadustiku (*Zivilprozessordnung, ZPO*¹⁵⁵) sätted ei kohaldu, sh ei kohaldu § 296 ja § 296a,¹⁵⁶ va sundtäitmisel.¹⁵⁷

Menetlus FamFG sätete järgi on kannatanu jaoks võrreldes ZPO regulatsiooniga küllaltki paindlik: menetluse algatamisele on seatud madalamad nõuded (nt ei pea avaldus vastama ZPO §-s 253 toodud hagiavalduse nõuetele), menetluse teeb lihtsamaks uurimispõhimõtte rakendamine ja menetlust kiirendavad lihtsustatud tõendamisnõuded.¹⁵⁸ **Uurimispõhimõte** (*Amtsermittlung*) tähendab, et kohus peab otsuse tegemiseks vajalikud asjaolud ise välja selgitama (FamFG § 26) ega ole seejuures seotud kaitsemeetme kohaldamise avaldusega (FamFG § 29 lg 1)¹⁵⁹. Kui kohtu hinnangul on ohtliku olukorra lahendamiseks vaja võtta

¹⁵¹ *Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit, FamFG*. – <https://www.gesetze-im-internet.de/famfg/> (10.11.19).

¹⁵² Bumiller, Harders, Schwamb, FamFG § 210, 6.

¹⁵³ MüKoBGB/Duden, GewSchG § 1, 12.

¹⁵⁴ Scholtz/Kleffmann/Doering-Striening, GewSchG, 151.

¹⁵⁵ *Zivilprozessordnung (ZPO)*. – <https://www.gesetze-im-internet.de/zpo/> (30.12.19).

¹⁵⁶ MüKoBGB/Duden, GewSchG § 1, 12.

¹⁵⁷ Schulte-Bunert, Weinreich (2016)/Schulte-Bunert, sissejuhatus §-dele 210 jj, 1.

¹⁵⁸ Bumiller, Harders, Schwamb, FamFG § 210, 2; Schulte-Bunert, Weinreich (2016)/Schulte-Bunert, sissejuhatus §-dele 210 jj, 1.

¹⁵⁹ Bumiller, Harders, Schwamb, FamFG § 26, 1; MüKoBGB/Duden, GewSchG § 1, 12.

tarvitusele meetmeid, mida kannatanu ise taotlenud ei ole, võib kohus teha avaldusest erineva lahendi.¹⁶⁰ See suurendab kohtu võimalusi kujundada õigussuhteid delikaatses elulises olustikus.¹⁶¹

Tõenditele esitatavad nõuded on leebemad kui ZPO-s reguleeritud tsiviilkohtumenetluses. FamFG sätete alusel toimivas menetluses vastutab asjaolude väljaselgitamise eest kohus. Kohtul on õigus otsustada, millised asjaolud vajavad tõendamist ja kuidas neid tõendada; kohtul on koguda tõendeid omal algatusel. Üldjuhul võib kohus lisaks tsiviilkohtupidamise klassikalistele tõenditele kasutada ka **vabatõendeid**, st kohus ei ole seotud rangete tõendite nõuete või seadusega ettenähtud tõendiliikidega (*Grundsatz der Freibeweis*, FamFG § 29).¹⁶²

Samuti on jäetud kohtu otsustada, kas viia asjas läbi suuline menetlus (FamFG § 32 lg 1 ls 1); sellise õiguse andmine kohtule on iseäranis põhjendatud esialgse õiguskaitse menetluses (FamFG § 51 lg 2 ls 2).¹⁶³ Kohus võib kohustada menetlusosalisi isiklikult kohtusse ilmuma (FamFG § 33 lg 1 ls 1), kuid otstarbekas võib olla kuulata menetlusosalised eraldi ära (FamFG § 33 lg 1 ls 2).¹⁶⁴ Kohus võib loobuda ohvri ärakuulamisest, kui on oht, et see kahjustab tema tervist, samuti siis, kui ta on seisundis, mis ilmselgelt ei võimalda oma tahet väljendada (FamFG § 34 lg 2).¹⁶⁵

Alates 1.03.2017 on lubatud menetlus lõpetada ka kohtuliku kompromissiga. Kohus kinnitab kompromissi üksnes siis, kui kohus oleks saanud rakendada sama kaitsemeetet GewSchG § 1 alusel (FamFG § 214a)¹⁶⁶.

4.4 Esialgne õiguskaitse

Esialgse õiguskaitse eeldused ja menetlus on reguleeritud FamFG §-des 49-57; üldsätteid täiendab FamFG § 214.¹⁶⁷ Kohus saab õigussuhet esialgselt reguleerida üksnes **avalduse** alusel (FamFG § 214 lg 1 ls 1). FamFG § 214 lg 1 kohaselt toimub esialgse õiguskaitse menetlus nii lähenemis- jt keelu seadmise (GewSchG § 1) kui eluruumi ainukasutusõiguse (GewSchG § 2) asjas samade põhimõtete alusel.¹⁶⁸

Esialgse õiguskaitse menetlus on **põhimenetlusest sõltumatu** (FamFG § 51 lg 3).¹⁶⁹ See tähendab, et esialgset õiguskaitset saab kohaldada ka siis, kui põhimenetluses ei ole kaitsemeetme rakendamise või menetlusabi avaldust esitatud (*Verfahrenskostenhilfe*).¹⁷⁰ Vastaspoolel (*Gegner*) on õigus FamFG § 52 kohaselt sundida avaldajat põhimenetlust alustama: tal on õigus taotleda kohtult, et kohus määraks avaldajale avalduse esitamiseks tähtaja; kui avaldaja tähtaja jooksul avaldust ei esita, esialgne õiguskaitse lõpetatakse (*wird*

¹⁶⁰ MüKoBGB/Duden, GewSchG § 1, 1; Information zum GewSchG, lk 11.

¹⁶¹ Information zum GewSchG, lk 11.

¹⁶² Schulte-Bunert, Weinreich (2016)/Brinkmann, FamFG § 29, 6; § 29, 6 ja 8.

¹⁶³ Prütting, Helms/Neumann, FamFG § 210, 17.

¹⁶⁴ Prütting, Helms, FamFG § 210, 18.

¹⁶⁵ BeckOK BGB/Reinken, GewSchG § 2, 66.

¹⁶⁶ MüKoBGB/Duden, GewSchG § 1, 14.

¹⁶⁷ Bumiller, Harders, Schwamb, FamFG § 214, 1.

¹⁶⁸ Schulte-Bunert, Weinreich/Schwonberg § 49, 53.

¹⁶⁹ Schulte-Bunert, Weinreich/Schulte-Bunert § 214, 1.

¹⁷⁰ MüKoBGB/Duden, GewSchG § 1, 42.

aufgehoben).¹⁷¹ Kuna kohus määrab avalduse esitamiseks tähtaja üksnes avalduse alusel, ei mõjuta avalduse mitteesitamine menetluse kulgu (FamFG § 52 lg 2).

Vägivallaohvri kaitse asjas on esialgse õiguskaitse seadmise eeldustele ning määruse jõustumisele, kättetoimetamisele ja sundtäitmisele ette nähtud eriregulatsioon.

FamFG § 49 lg 1 ls 2 kohaselt on esialgse õiguskaitse kohaldamise eelduseks „**möödapääsmatu vajadus koheselt sekkuda**“. Üldsätet täpsustab FamFG § 214 lg 1 ls 2, mille kohaselt on möödapääsmatu vajadusega reeglina tegemist siis, kui on toime pandud GewSchG §-s 1 loetletud tegu või on konkreetsete asjaolude alusel alust arvata, et see pannakse toime (viimast esineb harva). Vältimatu sekkumise vajaduse nõue ei ole täidetud näiteks siis, kui tegu pandi toime mõni nädal tagasi.¹⁷² Möödapääsmatu vajadus sekkuda langeb ära, kui meetme kaitsest teadlikult loobutakse, näiteks leppimise korral. Samuti siis, kui avaldaja läheb öisel ajal vabatahtlikult külla isikule, kelle suhtes ta lähenemiskeeldu taotles; lähenemiskeeldu jätmine „igaks juhuks varuks“ ei ole võimalik.¹⁷³

Esialgse õiguskaitse taotleja peab avaldust põhjendama (*begründen*) ja esialgse õiguskaitse seadmise eeldused kohtule **usutavaks tegema** (*glaubhaft machen*), nagu nähakse ette FamFG § 51 lg 1 ls-s 2. Kui üldjuhul peab kohtunik olema faktilistes asjaoludes praktiliselt veendunud (FamFG § 37 lg 1)¹⁷⁴, siis esialgse õiguskaitse asjas on veendumuse määr madalam: asjaolu on usutavaks tehtud juba siis, kui selle kasuks räägib ülekaalukas tõenäosus.¹⁷⁵ Esitada võib kõiki tõendeid (*sonstige Beweismittel*), piisav on ka vande all antud seletus (*Versicherung an Eides Statt*, FamFG § 31 lg 1).¹⁷⁶ Tõenditele ei ole ette nähtud ranget vormi, seetõttu võib kriitilises olukorras piisata ka asjaolude kirjeldamisest näiteks telefoni teel.¹⁷⁷

Suuline menetlus ei ole ilmtingimata vajalik (FamFG § 51 lg 2 ls 2); samuti mitte asjaosaliste isiklik ära kuulamine (*Anhörung*).¹⁷⁸ Vägivallaohvri kaitse asjas võib olla õigustatud jätta vastaspool ära kuulamata. Kahtluse korral tuleks eelistada ohvri kaitse vajadust vastaspoole huvile olla ära kuulatud.¹⁷⁹ Esialgse õiguskaitse otsustab kohus määrusega (*Beschluss*), nagu nähakse ette FamFG 38 lg 1 ls-s 1; määrus peab olema põhjendatud (FamFG § 38 lg 3 ls 1).

Vägivallaohvri kaitse asjade põhimenetluses jõustub otsus (*Endentscheidung*) õigusjõu saavutamisega (*mit Rechtskraft wirksamwerden*), st üldjuhul alles siis, kui on möödunud edasikaebamise tähtaeg (FamFG §-d 216 ja 45). Kui vägivallaohvri kaitse asja arutatakse esialgse õiguskaitse menetluses, FamFG §-i 216 ei kohaldata ja määrus **jõustub** juba vastaspoolele teatavakstegemisest (*Bekanntgabe*, FamFG §-d 40 ja 41)¹⁸⁰ ilma, et kohus peaks seda eraldi viivitamatult jõustunuks tunnistama¹⁸¹ (nii on see lõpplahendi puhul, vt ptk 4.10). Kuid ka esialgse õiguskaitse asjas võib olla vajadus tagada tõhus kaitse veelgi kiiremini.

¹⁷¹ Schnitzler/Müller, 83.

¹⁷² Schulte-Bunert, Weinreich/Schulte-Bunert § 214, 2.

¹⁷³ OLG Hamburg, 1.9.2015 – 2 UF 109/15, FamRZ 2016, 989; Bumiller, Harders, Schwamb, FamFG § 214, 5.

¹⁷⁴ Schulte-Bunert, Weinreich (2016)/Brinkmann, FamFG § 37, 9.

¹⁷⁵ Bumiller, Harders, Schwamb, FamFG § 31, 1.

¹⁷⁶ Schulte-Bunert, Weinreich/Schulte-Bunert § 214, 2.

¹⁷⁷ MüKoBGB/Duden, GewSchG § 1, 45.

¹⁷⁸ Palandt, sissejuhatus GewSchG, 6.

¹⁷⁹ Prütting, Helms, FamFG § 210, 17.

¹⁸⁰ Bumiller, Harders, Schwamb, FamFG § 214, 6; Schulte-Bunert, Weinreich (2016)/Oberheim, FamFG § 38, 1.

¹⁸¹ BeckOK BGB/Reinken, GewSchG § 1, 69.

Seetõttu annab FamFG § 53 lg 2 vägivallaohvri kaitse asjas kohtule õiguse määrata, et esialgse õiguskaitse määrus on **sundtäidetav enne selle kättetoimetamist** kohustatud isikule (*Zustellung*); sellisel juhul jõustub esialgse õiguskaitse määrus hetkest, mil see antakse üle kohtukantseleile (*Geschäftsstelle*) vastaspoolele teatavakstegemiseks (*Erlass, FamFG § 38 lg 3*).

Alates 15.10.2016¹⁸² **toimetatakse** esialgse õiguskaitse määrus vägivalla ohvri kaitse asjas **kätte (*Zustellung*) ametiülesande korras**, kohtutäituri poolt (*Gerichtsvollzieher*); avaldajal on õigus nõuda, et määrust ei tohi enne sundtäitmist kätte toimetada (FamFG § 214 lg 2). Kui määrus on tehtud suulist menetlust läbi viimata, kehtib esialgse õiguskaitse avaldus FamFG § 214 lg 2 ls-st 3 tulenevalt ühtlasi täitemenetluse algatamise avaldusena. See lihtsustab ja kiirendab kaitsemeetme täitmist asjatundmatu kannatanu jaoks.¹⁸³

Esialgse õiguskaitse määruse peale vägivallaohvri kaitse asjas võib edasi kaevata üksnes siis, kui asja on arutatud suulises menetluses.¹⁸⁴ Kui esialgne õiguskaitse on määratud suulist menetlust läbi viimata ja vastaspoolt ära kuulamata, on vastaspoolel õigus taotleda omapoolsete selgituste andmiseks suulise menetluse läbiviimist ja uue otsuse tegemist (FamFG § 54 lg 2).¹⁸⁵

GewSchG vastuvõtmise järgselt on tõusnud GewSchG asjade osakaal esialgse õiguskaitse asjade seas. Põhimenetluse need asjad sageli ei jõuagi – asjaosalistel puudub huvi lahendada sama asja põhimenetluses.¹⁸⁶

4.5 Kaitsemeetmete valik

Kannatanu turvalisuse tagamiseks vajaliku meetme valik on **eelkõige kohtuniku ülesanne**. Kohtunikule on tehtud ülesandeks hoida ära edasised rikkumised ja teostada seeläbi tsiviilkohtutele pandud erilist vastutust võitluses vägivalla ja ahistava jälitamisega.¹⁸⁷ Saksa õiguskirjanduses rõhutatakse, et see, kas GewSchG täidab oma eesmärgi, oleneb väga palju sellest, kuidas kohtud neile antud pädevust kaitsemeetmete seadmisel kasutavad.¹⁸⁸

Kaitsemeetmed peavad olema valitud ja kujundatud selliselt, et need **võtavad arvesse konkreetse kannatanu ohustamise ja ähvardamise asjaolusid**.¹⁸⁹ Kaitsemeetme rakendamisel peab kohtunik arvestama **proportsionaalsuse põhimõttega (*Verhältnismäßigkeitsgrundsatz*)**.¹⁹⁰ Seega eeldab kaitsemeetmete valik ja seadmine kohtunikult hoolast kannatanu, rikkuja ja vajadusel ka kolmandate isikute (nt ühiste laste õigus suhelda mõlema vanemaga) huvide kaalumist.¹⁹¹

¹⁸² Bumiller, Harders, Schwamb, FamFG § 214, 7.

¹⁸³ Prütting, Helms/Neumann, § 216, 10.

¹⁸⁴ Information zum GewSchG, lk 18.

¹⁸⁵ BeckOK BGB/Reinken, GewSchG § 2, 66.

¹⁸⁶ Schulte-Bunert, Weinreich/Schwonberg § 49, 53.

¹⁸⁷ MüKoBGB/Duden, GewSchG § 1, 29.

¹⁸⁸ Information zum GewSchG, lk 14.

¹⁸⁹ Information zum GewSchG, lk 14.

¹⁹⁰ MüKoBGB/Duden, GewSchG § 1, 32.

¹⁹¹ MüKoBGB/Duden, GewSchG § 1, 29.

Kohus võib rakendada mitut kaitsemeedet korraga või valida meetme, mida GewSchG loetus ei ole.¹⁹² Üksikute hoidumiskohustuste valik sõltub üksnes sellest, kui hästi need sobivad ja on vajalikud selleks, et hoida ära kaitstud õigushüvede rikkumine; selleks ei ole vaja tuvastada keelatud käitumise kordumise või toimepanemise ohtu.¹⁹³

Üksikjuhtumipõhine lähenemine ja proportsionaalsuse põhimõtte rakendamine tähendab mh, et näiteks lähenemiskeelu (vt ptk 3.2.3) ulatus peab olema määratud nii, et see ei võta rikkujalt võimalust leida endale sobiv elukoht. Seetõttu ei tule reeglina kõne alla lähenemiskeelu seadmine nii, et see hõlmab kogu asumit.¹⁹⁴ Samuti tuleb arvestada, et mitmel juhul on vaja seada lähenemiskeed teatud eranditega. Näiteks on rikkujal õigus suhelda oma lastega, mistõttu tuleb juhul, kui rikkuja ei ela (ajutiselt) lastega koos, seada lähenemiskeeld nii, et tal oleks võimalik lastega nende elukohas kohtuda ja lapsed hiljem jälle koju tagasi viia.¹⁹⁵ Peretüli korral peab kohtumeetmete kujundamisel iseäranis arvesse võtma ka konfliktist puudutatud laste huve. Nii peab suhtluskeelu määramisel jääma kannatanu ja rikkuja ühiste laste ühise hooldusõiguse korral mõlemale võimalus teisega suhelda, et lapsesse puutuvaid asju ühiselt otsustada.¹⁹⁶

Kohtumiskeelu puhul kehtivad teised põhimõtted: rikkuja minimaalne lubatud kaugus kannatanust alla 10 meetri tuleb kõne alla vaid erandjuhtudel. Üldjuhul ei välista kohtud kohtumiskeeldu reguleerides võimalust, et kannatanu võib rikkujat eemalt märgata. Selle järgi võib siiski olla vajadus, kui kaitsemeetmega kaitstakse vägivalda või väärkohtlemise ohvriks langenud ja seetõttu raske trauma üle elanud lapsi.¹⁹⁷

Kohtu korraldused peavad olema piisavalt konkreetset ja selgelt sõnastatud.¹⁹⁸ See on vajalik juba ainuüksi seetõttu, et osapooled mõistaksid üheselt, mis on lubatud ja mis keelatud. Näiteks ei sisalda üldine sõnastus, mille järgi kannatanut ei tohi ähvardada või solvata (*belästigen*), keeldu võtta kannatanuga ühendust telekommunikatsioonivahendite abil.¹⁹⁹ Kohtupraktikas on leitud, et piisavalt selge ei ole „edaspidi lugupidavalt käituda ja eemal hoida“.²⁰⁰ Samuti on selge sõnastus vajalik selleks, et lahendit oleks võimalik sundtäita või otsustada, kas kaitsemeedet on rikutud ja on põhjust rikkujat karistada vastavalt GewSchG §-le 4.²⁰¹

4.6 Kaitsemeetmete tähtaja määramine

GewSchG § 1 lg 1 ls 2 kohaselt peab kohtulik kaitsemeede olema ajaliselt piiratud. Üldjuhul saabki GewSchG § 1 lg 1 ls 2 kohaselt kohtulikke kaitsemeetmeid seada vaid teatud ajaks. Õiguskirjanduses põhjendatakse seda proportsionaalsuse põhimõttega.²⁰² Tähtaja pikkuse

¹⁹² MüKoBGB/Duden, GewSchG § 1, 32.

¹⁹³ MüKo/Duden, GewSchG § 1, 29.

¹⁹⁴ Scholtz/Kleffmann/Doering-Striening, GewSchG, 122.

¹⁹⁵ Scholtz/Kleffmann/Doering-Striening, GewSchG, 122.

¹⁹⁶ Scholtz/Kleffmann/Doering-Striening, GewSchG, 124.

¹⁹⁷ Scholtz/Kleffmann/Doering-Striening, GewSchG, 125.

¹⁹⁸ MüKoBGB/Duden, GewSchG § 1, 32.

¹⁹⁹ MüKoBGB/Duden, GewSchG § 1, 32.

²⁰⁰ BeckOK BGB/Reinken, GewSchG § 1, 55.

²⁰¹ Schulte-Bunert, Weinreich/Schwonberg § 49, 54.

²⁰² MüKoBGB/Duden, GewSchG § 1, 33.

määrab kohtunik konkreetse juhtumi asjaolusid arvestades: õigusrikkumiste arv, kestus, raskusaste.²⁰³ Kaitsemeetme tähtaeg peab olema optimaalne, iseäranis oluline on see esialgse õiguskaitse asjas.²⁰⁴

Samas leitakse, et proportsionaalsuse põhimõttest lähtuvalt on kohtu pädevuses ka hinnata, kas kaitsemeede peab olema tähtajaline.²⁰⁵ Kohtupraktikas on leitud, et erandjuhtudel on põhjendatud seada lähenemiskeeld tähtajatult.²⁰⁶ Näiteks minevikus aset leidnud eriti raskete vägivallategude korral.²⁰⁷

4.7 Rikkuja õigustatud huvi vastuväide

GewSchG § 1 lg 1 ls 3 võimaldab rikkujal õigustatud huvi korral kohtumeetme rakendamisele vastu vaielda. Iseäranis on see asjakohane suhtlus- ja kohakeelu korral.

Kui rikkuja vaidleb kaitsemeetmele vastu, näiteks seetõttu, et ta soovib suhelda tema ja kannatanu ühiste lastega – võib kohus pärast kõikide osapoolte huvide kaalumist piirata suhtlemist (näiteks määrata, et suhtlemine on lubatud kolmanda isiku juuresolekul, kellel on konflikti lahendamise oskus (*zur Vermittlung bereiter Person*) või lubada suhelda üksnes teatud viisil.²⁰⁸ Näiteks saata kirja ainult posti teel.²⁰⁹

Rikkujal võib olla õigustatud huvi vaielda vastu kohakeelu seadmisele, kui nii rikkuja kui kannatanu töötavad ühes väiksemas ettevõttes või suure ettevõtte ühes osakonnas. Antud juhul on vastuväide põhjendatud, sest vastasel juhul peaks rikkuja vahetama töökohta. Üks võimalus, kuidas saaks kõikide osapoolt huvidega arvestada, on reguleerida kohakeeldu kindlate kellaaegade abil.²¹⁰

4.8 Täiendavate meetmete rakendamine

Kohus võib rakendada täiendavaid abinõusid. Selleks võib olla mõni GewSchG §-s 1 loetletud kaitsemeede, mida taotluses märgitud ei ole või muu abinõu, mida kohus peab vajalikuks kohaldada. Õiguslik alus viimaseks tuleneb GewSchG §-st 4, mis näeb ette, et kohustatud isik ei või teha midagi, mis võiks ohustada kaitsemeetme seadmise eesmärki. Näiteks iga eluruumi ainukasutusõiguse andmise asjas tuleks teha kindlaks, kas on vaja kohaldada ka teisi GewSchG kaitsemeetmeid, nt suhtlus- või lähenemiskeeldu²¹¹ (GewSchG § 1 lg 1 p 2) alusel, et tagada eluruumi ainukasutusõiguse saanud abikaasale piisav kaitse.²¹² Paljudel juhtudel on soovitatav määrata täiendavalt sisenemiskeeld.²¹³

²⁰³ MüKoBGB/Duden, GewSchG § 1, 33.

²⁰⁴ OLG Saarbrücken Beschluß vom 19.5.2010, 6 UF 38/10.

²⁰⁵ Scholtz/Kleffmann/Doering-Striening, GewSchG, 126.

²⁰⁶ MüKoBGB/Duden, GewSchG § 1, 33.

²⁰⁷ Scholtz/Kleffmann/Doering-Striening, GewSchG 126; BGH, Beschluss vom 26.02.2014 - XII ZB 373/11 – NJW 2014, 1381.

²⁰⁸ MüKoBGB/Duden, GewSchG § 1, 30.

²⁰⁹ Scholtz/Kleffmann/Doering-Striening, GewSchG, 124.

²¹⁰ Scholtz/Kleffmann/Doering-Striening, GewSchG, 123.

²¹¹ Information zum GewSchG, lk 13.

²¹² Bumiller, Harders, Schwamb, FamFG § 215.

²¹³ Information zum GewSchG, lk 13.

Lisaks sellele, et kohtul on võimalik kohaldada mitut GewSchG kaitsemeedet kumulatiivselt, võib kohus võtta tarvitusele ka meetmeid, mida GewSchG loetus ei ole.²¹⁴ Näiteks saab kohus eluruumi ainukasutusõiguse asjades keelata kohustatud isikul üles öelda või tühistada üürileping²¹⁵, samuti kohustada teda andma üle kõik võtmed.²¹⁶ Kui vägivald paarisuhtes hakkab mõjutama laste heaolu, võib olla asjakohane võtta laste kaitseks ametiülesannete korras²¹⁷ tarvitusele meetmed BGB §-de 1666, 1666a ja 1696 alusel²¹⁸.

Millised toimingud üksikjuhul vajalikud on, oleneb **konkreetsel juhtumil asjaoludest**.²¹⁹

FamFG § 215 kohaselt peab kohus kõik GewSchG § 2 kohase lahendi täitmiseks vajalikud korraldused (*Anordnungen*) lõpplahendis ära tooma.

4.9 Tõendamine GewSchG asjas

Vägivallaohvri kaitse asjas tuleb kohtul otsuse tegemiseks vajalikud asjaolud välja selgitada ametiülesannete korras (uurimispõhimõtte, FamFG § 26). See on tihti väga raske ülesanne. Perevägivalla juhtumite puhul üldjuhul tunnistajaid ei ole, väärkohtlemise (*Misshandlung*) tagajärjel tekkinud vigastused ei ole alati näha. Kannatanu ähvardamist, jälitamist või ahistamist on sageli keeruline tõendada. Tihti saab kohus kujundada oma arusaama juhtunust üksnes avalduse esitaja esitatud andmete ja kirjelduste järgi (*Schilderung*) ning rajada oma otsuse puudutatud isikute selgitustele (*Aussagen der Betroffenen*).²²⁰

Asjaolude väljaselgitamine ja tõendite kogumine GewSchG asjas on reguleeritud FamFG §-des 29 jj. Selleks, et saaks rakendada GewSchG kohtulikke kaitsemeetmeid, on vaja tuua kohtu ette väidetava õigushübe rikkumise või sellega ähvardamise asjaolud (*Darlegungslast*), st on vaja kohtule selgitada, millal juhtus, kus juhtus, kelle vahel juhtus, kaua kestis ja mis on rikkumise tagajärjed. Selles osas kehtib üldregulatsioon erisusteta.²²¹ Praktikast tuleb sageli ette, et kannatanu piirdub vaid üldiste väidetega nagu „minu õigusi pidevalt rikutakse“, „mind jälitatakse, ähvardatakse ja solvatakse“. See ei ole aga menetluse algatamiseks piisav (*unsubstantierten Sachvortrag*).²²²

Tõendamisele on aga vägivallaohvri kaitse asjas ette nähtud lihtsustatud nõuded. Seejuures lähtutakse kohtupraktika eeskujust BGB-de § 823 ja 1004 hoidumismõnede menetlemisel. Ka nende nõuete puhul **eeldatakse õiguste kahjustamise jätkumist** (vt eespool lk 7). Tõsi, seda GewSchG sõnaselgelt – järgides seaduse menetlusõiguslikku iseloomu – ette ei näe, kuid see on omaks võetud kohtupraktikas. Kui lähenemis- jt keeldude seadmine või eluruumi ainukasutusõiguse üleandmine sõltub sellest, kas on alust karta uusi rikkumisi, lähtutakse eeldusest, et kui vägivalda on kord juba kasutatud, võib vägivaldajuhtumeid ette tulla ka

²¹⁴ MüKoBGB/Duden, GewSchG § 1, 32.

²¹⁵ Schnitzler, 59.

²¹⁶ Bumiller, Harders, Schwamb, FamFG § 215.

²¹⁷ MüKoBGB/Lugani, BGB § 1666, 223.

²¹⁸ MüKoBGB/Duden, GewSchG § 1, 32; BGB § 1666 jj kohta vt eespool lk 5.

²¹⁹ Bumiller, Harders, Schwamb, FamFG § 215.

²²⁰ Information zum GewSchG, lk 15 – 16.

²²¹ MüKoBGB/Duden, GewSchG § 1, 27.

²²² MüKoBGB/Duden, GewSchG § 1, 27.

tulevikus. Seetõttu on tõendamise keeruline ülesanne üle antud rikkujale. Tal on võimalus eeldus ümber lükata. Samas on kohtupraktika seatud tõendamisstandardid kõrged²²³: ainuüksi see, et vägivaldaseja lubab vägivalda enam mitte kasutada, ei ole tavaliselt piisav.²²⁴ Muus osas – näiteks põhjusel, et tegu on esimese rikkumisega – tõendamist lihtsustavaid sätteid (*Beweiserleichterung*) GewSchG-s ette nähtud ei ole.²²⁵

GewchG asjas saab kohus tõendeid koguda nii tsiviilkohtumenetluses ettenähtud rangeid tõendite kogumise ja hindamise reegleid järgides (*förmliche Beweisaufnahme*, FamFG § 30) kui ka **vabas vormis** (*Freibeweisverfahren*, FamFG § 29). Kõne alla tulevad nn klassikalised tõendiliigid (tunnistaja ütlused, dokumentaalsed tõendid, eksperdiarvamus või vaatlus (*in Augenschein nehmen*)²²⁶ kui ka tõendi nõuetele mittevastavas vormis tõendusvahendid, näiteks võib esialgse õiguskaitse menetluses koguda teavet telefoni teel²²⁷. Tõendite kogumine vabas vormis aitab menetlust kiiremini läbi viia.²²⁸ Esialgse õiguskaitse menetluses piisab asjaolude usutavaks tegemisest (vt ka ptk 4.4). Põhimenetluses, millel erinevalt esialgsest õiguskaitsest ei ole ajutist iseloomu, tuleb kohut veenda (*Überzeugen*) selles, et vägivalda kasutati või pandi toime üleastumised (*sonstige Übergriffe*). Teisisõnu, välistada tuleb mõistlikud kahtlused.²²⁹

4.10 Kaitsemeetmete lõpplahendi jõustumine, vaidlustamine ja teatavakstegemine

FamFG § 216 lg 1 ls 1 kohaselt jõustub vägivaldahoovri kaitse asjas tehtud **lõpplahend** (*Endentscheidung*, FamFG §-d 38 lg 1 ja 216), kui see saavutab õigusjõu (*wird mit Rechtskraft wirksam*). FamFG § 45 ls 1 kohaselt saavutab lahend formaalse õigusjõu, kui lahendi edasikaebamise võimalused on ammendunud, mh on möödunud edasikaebamise tähtaeg (*Rechtsbehelfsfristen sind abgelaufen*).²³⁰

Samas näeb FamFG § 216 lg 1 teine lause ette, et GewSchG asjas **peab** (*soll*) kohus tunnistama lõpplahendi **viivitamatult jõustunuks** (*sofortige Wirksamkeit anordnen*). Seadusandja lähtub eeldusest, et lahendite puhul, mille eesmärk on vägivaldajuhtumeid ära hoida, on nende viivitamatu jõustumine vajalik.²³¹ Ohver ei pea ootama, kuni edasikaebamise tähtaeg möödub ja senikaua vägivalda või sellega ähvardamist või ahistamist taluma. Üksnes erandlikel juhtudel saab kohus jätta lahendi viivitamatu jõustumise määramata. See võib tulla kõne alla siis, kui kohus leiab, et vajadus koheselt sekkuda on ära langenud.²³² Viivitamatu jõustumise määramata jätmist peab kohus määruses põhjendama (FamFG § 38 lg 3 ls 1).²³³

²²³ MüKoBGB/Duden, GewSchG § 1, 28.

²²⁴ Information zum GewSchG, lk 16.

²²⁵ MüKoBGB/Duden, GewSchG § 1, 28.

²²⁶ Information zum GewSchG, lk 15 – 16.

²²⁷ MüKoBGB/Duden, GewSchG § 1, 45.

²²⁸ Schulte-Bunert, Weinreich (2016)/Schulte-Bunert, sissejuhatus ptk-le 7.

²²⁹ Information zum GewSchG, lk 15 – 16; Schulte-Bunert, Weinreich (2016)/Brinkmann, FamFG § 37, 9.

²³⁰ Schulte-Bunert, Weinreich/Schulte-Bunert, § 216, 1.

²³¹ Prütting, Helms/Neumann, § 216, 3.

²³² Schulte-Bunert, Weinreich/Schulte-Bunert, § 216, 2.

²³³ Prütting, Helms/Neumann, § 216, 3.

Kui kohus määrab lõpplahendi viivitamatu jõustumise, jõustub see hetkel, kui määrus antakse teatavaks tegemiseks (*Bekanntmachung*) üle kohtu kantseleile (*Geschäftsstelle des Gerichts*)²³⁴; üleandmise aeg märgitakse lahendile (FamFG § 216 lg 2 ls 2). Kohtunik peab olema otsuse allkirjastanud.²³⁵

Lõpplahendi peale saab esitada kaebuse (*Beschwerde*, FamFG § 58 jj); kaebuse esitamise tähtaeg on 1 kuu (FamFG § 63 lg 1).

Eraldi on reguleeritud lahendi teatavaks tegemine puudutatud isikutele. FamFG § 216a kohaselt teeb kohus GewSchG § 1 ja § 2 asjas tehtud lahendi, selle muutmise ja tühistamise, samuti kohtulikult kinnitatud kompromissi teatavaks ka politseile ja avalikele asutustele, kes on olnud seotud lahendi aluseks olevate sündmustega. Näiteks koolile, lasteaiale, noorsootugikeskusele (*Jugendhilfeeinrichtung*)²³⁶. Sellega välditakse olukorda, kus kaitsemeede on küll määratud, kuid selle täitmine on raskendatud või võimatu, kuna vajalik informatsioon ei ole jõudnud asjaomaste isikuteni.²³⁷ Kui aga isiku, kelle suhtes on rakendatud lähenemiskeeldu, asukoht ei ole teada ja/või kui lahend puudutab lapsi, kelle asukohta nende kaitseks ei avaldata, võib teatavaks tegemise ära jätta. Teatavaks tegemise viis ei ole seadusega reguleeritud. FamFG § 216a lg 2 ls 2 kohaselt tuleb menetlusosalistele (*Beteiligten*) anda teada (*unterrichten*), kellele on lahend teatavaks tehtud.²³⁸

4.11 Lõpplahendi sundtäitmine

Vägivalla ohvri kaitse asjas tehtud lahendi sundtäitmine on kujundatud nii, et kohtulikku kaitset on võimalik rakendada kiirelt, lihtsalt ja iga ohvri erivajadusi arvestavalt.²³⁹ Seda aitavad tagada sundtäitmise aega ja viisi reguleerivad sätted FamFG-s ja ZPO-s.

Põhimõtteliselt on sundtäidetav üksnes jõustunud lahend (FamFG § 86 lg 2). Samuti näeb FamFG § 87 lg 2 ette, et täitemenetlust tohib alustada üksnes siis, kui lahend on rikkujale kätte toimetatud (*Zustellung*) või toimetatakse samaaegselt täitemenetluse alustamisega.

Vägivallaohvri kaitse asjas on aga kohtul FamFG § 216 lg 2 ls 1 kohaselt õigus **tunnistada lõpplahend** (*Endentscheidung*) **sundtäidetavaks enne kättetoimetamist** (*Zustellung*) kohustatud isikule. Kohus saab lubada lahendi sundtäitmist enne kättetoimetamist siiski üksnes juhul, kui lahend on tunnistatud viivitamatult jõustunuks FamFG § 216 lg 1 ls 2 tähenduses.²⁴⁰ Seejuures tuleb silmas pidada, et viivitamatult jõustunuks *peab* kohus lahendi tunnistama (FamFG § 216 lg 1 ls 2); koheselt sundtäidetavaks aga *võib* tunnistada (FamFG §

²³⁴ Prütting, Helms/Neumann, § 216, 6.

²³⁵ Prütting, Helms/Neumann, § 216, 6.

²³⁶ Information zum GewSchG, lk 20.

²³⁷ Schulte-Bunert, Weinreich/Schulte-Bunert, § 216a, 1.

²³⁸ Schulte-Bunert, Weinreich/Schulte-Bunert, § 216a, 2.

²³⁹ Information zum GewSchG, lk 18.

²⁴⁰ Prütting, Helms/Neumann, § 216, 5; Tsviilkohtumenetluses ZPO sätete järgi on lõpliku täidetavuse eelduseks kohtu lõppotsuse formaalne jõustumine. See võib tekkida kohe koos otsuse tegemisega või alles pärast edasikaebamise tähtaja möödumist. Kohtu lõppotsused, mida võib vaidlustada tavaliste edasikaebamistega, on viivitamatult täidetavad üksnes seni, kuni nende jaoks on asja kohtulik läbivaatamine ammandunud. – Paulus, lk 185.

216 lg 2 ls 1)²⁴¹. Samuti ei piisa koheseks sundtäitmiseks ainuüksi viivitamatult jõustunuks tunnistamisest.²⁴² Seega on sundtäitmine enne kättetoimetamist võimalik üksnes juhul, kui kohus on määranud lahendi nii viivitamatult jõustunuks kui koheselt sundtäidetavaks.²⁴³

Kohene sundtäidetavus tuleb kõne alla kiire sekkumise vajaduse korral (*besondere Eilbedürftigkeit*)²⁴⁴, nt kui on oht, et ilma kohese jõustumise ja viivitamatu sundtäitmiseta leiab aset (edasine) rikkumine. Kohese sundtäitmise otsuse võib kohus teha ka omal algatusel.²⁴⁵ FamFG § 216 lg 2 ls-s 1 ettenähtud erand (sundtäidetavus enne kättetoimetamist) kaitseb kannatanut uute rikkumiste eest lahendi kättetoimetamise (*Zustellung*) ja sundtäitmise vahelisel ajal²⁴⁶ ning aitab vältida uute rikkumiste toimepanemist, mida otsuse teatavakstegemine (*Bekanntmachung*) võib esile kutsuda.²⁴⁷

Täitemenetlus viiakse läbi üksnes avalduse alusel, kuna kannatanule peab jääma võimalus otsustada, kas ja millal ta sundtäitmist alustada soovib.²⁴⁸ Vastavalt FamFG §-le 95 kohaldatakse lähenemiskeeldude ja eluruumi ainukasutusõiguse asjas tehtud lahendite sundtäitmisele ZPO sätteid.

Lähenemis- jt keeldude asjas (GewSchG § 1) toimub sundtäitmine FamFG § 95 jj ja ZPO § 890 ja § 891 koostoimes.²⁴⁹ Sundtäitmise viisi valib avaldaja.²⁵⁰ Selleks on kaks võimalust: kohus rakendab **sunnivahendeid** (*Ordnungsmittel*) ZPO § 890 alusel või määrab sundtäitmiseks **kohtutäituri** (*Gerichtsvollzieher*) FamFG § 96 lg 1 ls 1 alusel.²⁵¹

Kui sundtäitmise viisiks on sunnivahendite rakendamine, määrab kohus ühtlasi sunnivahendi, milleks võib olla sunniraha (*Ordnungsgeld*) või arest kuni kuueks kuuks (*Ordnungshaft*).²⁵² Hoidumiskohustuse (*Unterlassungsverpflichtung*) täitmisele sundimiseks saab sunnivahendeid rakendada (*Ordnungsmittel*) eeldusel, et kaitsemeetmeid on rikutud süüliselt (*schuldhafte Zuwiderhandlung*).²⁵³ Süülisuse nõuet põhjendatakse õiguskirjanduses sunnimeetmete topeltiseloomuga: tegu on nii karistuse (*Strafe*) kui sunnimeetmega (*Zwangsmassnahme*).²⁵⁴ Sunnimeetmete rakendamiseks peab kaitsemeetme rikkumine olema täielikult tõendatud (*Vollbeweis zu führen*)²⁵⁵; usutavaks tegemisest ei piisa.²⁵⁶

²⁴¹ Bumiller, Harders, Schwamb, FamFG § 216, 2.

²⁴² Palandt, sissejuhatus GewSchG, 8.

²⁴³ Prütting, Helms/Neumann, § 216, 5; Tsiivilkohtumenetluses ZPO sätete järgi on lõpliku täidetavuse eelduseks kohtu lõppotsuse formaalne jõustumine. See võib tekkida kohe koos otsuse tegemisega või alles pärast edasikaebamise tähtaja möödumist. Kohtu lõppotsused, mida võib vaidlustada tavaliste edasikaebamistega, on viivitamatult täidetavad üksnes seni, kuni nende jaoks on asja kohtulik läbivaatamine ammendunud. – Paulus, lk 185.

²⁴⁴ MüKoBGB/Duden, GewSchG § 1, 35.

²⁴⁵ Bumiller, Harders, Schwamb, FamFG § 216, 2.

²⁴⁶ Schulte-Bunert, Weinreich/Schulte-Bunert, § 216, 3.

²⁴⁷ Information zum GewSchG, lk 18.

²⁴⁸ MüKoBGB/Duden, GewSchG § 1, 35.

²⁴⁹ MüKoBGB/Duden, GewSchG § 1, 35; BeckOK BGB/Reinken, GewSchG § 1, 54.

²⁵⁰ Schulte-Bunert, Weinreich /Schulte-Bunert, § 96, 6.

²⁵¹ MüKoBGB/Duden, GewSchG § 1, 35.

²⁵² Schnitzler/Müller, 87.

²⁵³ MüKoBGB/Duden, GewSchG § 1, 35.

²⁵⁴ Schulte-Bunert, Weinreich /Schulte-Bunert, § 96, 4.

²⁵⁵ MüKoBGB/Duden, GewSchG § 1, 35.

²⁵⁶ BeckOK BGB/Reinken, GewSchG § 1, 69.

Ära kuulamine (*Anhörung*) on vajalik.²⁵⁷ Sunnivahendi valikul võetakse arvesse üksikjuhtumi asjaolusid, sh rikkumise viisi, kestust, ulatust, ohtlikkust, süü vormi ja sunnivahendi eesmärki.²⁵⁸ Sunnivahendite rakendamise hoiatuse (*Androhung*) teeb kohtunik koos kaitsemeetmete rakendamisega või eraldi.²⁵⁹

Lisaks sunnimeetmete rakendamise võimalusele on kannatanul GewSchG § 1 kaitsemeetme rikkumise korral õigus kaasata kohtutäitur (FamFG § 96 lg 1). Siinkohal on eelduseks kohtu määratud hoidumiskohustuse olemasolu²⁶⁰ ja selle kestev rikkumine (*Zuwiderhandlung muss andauern*); üksnes kartus, et rikkumine võib tulevikus ette tulla, ei ole piisav. Erinevalt sunnimeetmete rakendamise eeldustest ei ole vajalik, et kohustatud isiku käitumine oleks süüline.²⁶¹ Kohtutäituri kaasamine võib näiteks olla õigustatud olukorras, kus vägivaldne isik, kellele on määratud sisenemis- ja lähenemiskeeld, on vaja eluruumi ukse tagant minema toimetada.²⁶² Kohtutäituril on õigus kasutada vajadusel jõudu ja kaasata politsei (ZPO § 758 lg 3) või tunnistajad (ZPO § 759). Ei saa siiski välistada, et kohtutäitur võib jõuda kohale liiga hilja, mistõttu kriisisituatsioonis võib olla otstarbekam kutsuda politsei (vt ka lk 32).²⁶³ Kohtutäituri kaasamine ei võta kannatanult õigust nõuda paralleelselt sunnivahendite rakendamist ZPO § 890 alusel.²⁶⁴

Eluruumi ainukasutusõiguse asjas (GewSchG § 2) tehtud lahendi sundtäitmine toimub FamFG § 95, FamFG § 96 ja ZPO § 885²⁶⁵ alusel.²⁶⁶ Täitemenetlus eluruumi ainukasutusõiguse asjas GewSchG § 2 alusel on suunatud üksnes isiku vastu; tegu ei ole eluruumi valduse üleandmisega (*Räumung der Wohnung*), mis ühtlasi tähendab, et kohtutäitur ei tohi kannatanu asju välja tõsta (ZPO § 885 lg 2 ei kohaldu).²⁶⁷ GewSchG § 2 alusel tehtud lahendit võib kaitsemeetme kehtivuse ajal korduvalt sundtäita; uuendatud kättetoimetamist kohustatud isikule (*Zustellung*) ei ole vaja (FamFG § 96 lg 2)²⁶⁸. Säte säästab kannatanut ega nõua, et ta peab iga kord kohtusse pöörduma, kui rikkuja eluruumi naaseb.²⁶⁹ Lahendi jõustumise ja kohtukulude osas ei ole erisusi võrreldes GewSchG § 1 alusel tehtud lahendite sundtäitmisega.²⁷⁰

Kaitsemeetme eesmärk ei ole anda kannatanule vaba voli määratud õiguskaitset valikuliselt kasutada. Kui ta ise otsib kontakti rikkujaga, langeb ära ka suhtlus- ja lähenemiskeelu õiguskaitse vajadus; seda isegi siis, kui formaalselt ei ole kaitsemeede lõpetatud.²⁷¹ Samuti ei

²⁵⁷ Palandt, sissejuhatus GewSchG, 8.

²⁵⁸ BeckOK BGB/Reinken, GewSchG § 1, 56.

²⁵⁹ Palandt, GewSchG, sissejuhatus, 8.

²⁶⁰ Schulte-Bunert, Weinreich /Schulte-Bunert, § 96, 3.

²⁶¹ Schulte-Bunert, Weinreich /Schulte-Bunert, § 96, 4.

²⁶² MüKoBGB/Duden, GewSchG § 1, 35.

²⁶³ Schnitzler/Müller, 87.

²⁶⁴ MüKoBGB/Duden, GewSchG § 1, 35.

²⁶⁵ ZPO § 885 reguleerib kinnisasja ja laeva väljaandmist.

²⁶⁶ Prütting, Helms/Neumann, § 216, 8; BeckOK BGB/Reinken, GewSchG § 2, 34.

²⁶⁷ Schnitzler/Müller, 88.

²⁶⁸ MüKoBGB/Duden, GewSchG § 2, 20; Bumiller, Harders, Schwamb, FamFG § 216, 8.

²⁶⁹ Schnitzler/Müller, 88.

²⁷⁰ Prütting, Helms/Neumann, § 216, 8.

²⁷¹ MüKoBGB/Duden, GewSchG § 1, 35.

saa täitedokumenti eluruumi ainukasutusõiguse asjas korduvalt täita pärast seda, kui partnerid omavahel ära lepivad.²⁷²

5. Karistusõiguslik regulatsioon vägivalda- ja ahistamisjuhtumite korral Saksa õiguses

GewSchG § 4 kohaselt on GewSchG § 1 või kohtulikult kinnitatud kompromissi kaitsemeetme rikkumine (*Verstoss gegen Schutsanordnungen*) kriminaalkorras karistatav kuni ühe aastase vabaduse kaotuse või rahatrahviga. See aitab tõsta GewSchG alusel kohaldatavate kaitsemeetmete tõhusust.²⁷³ Kaitsemeetmete rikkumise kriminaliseerimine annab politsei- või korrakaitse ametnikele võimaluse kriitilistes olukordades sekkuda ja rikkuja kinni pidada (*in Gewahrsam nehmen*).²⁷⁴

Kriminaalmenetlus algatatakse nii avalduse alusel kui ka ametiülesannete korras, nt politsei väljakutse korral (*Offizialdelikt*).²⁷⁵ Kaitsemeetme rikkumine on karistatav üksnes siis, kui kaitsemeede on õiguspärane (*rechtmässig*).²⁷⁶ Kriminaalkohus peab kaitsemeetme õiguspärasust kontrollima; seejuures ei ole kriminaalkohus seotud tsiviilkohtu otsusega.²⁷⁷ Karistuse kohaldamine on võimalik siiski üksnes pärast seda, kui kaitsemeetme seadmise määrus on rikkujale nõuetekohaselt kätte toimetatud.²⁷⁸ Karistuse mõistmine on välistatud, kui pärast kaitsemeetme rakendamist ohver lubab rikkuja vabatahtlikult oma eluruumi.²⁷⁹

GewSchG § 4 rikkumine võib tuua kaasa ka vabaduse kaotuse. See võib olla õigustatud siis, kui rikkuja käitumine näitab, et ta ei ole valmis kinni pidama GewSchG alusel määratud kaitsemeetmest ega loobu kontaktist kannatanuga (kui viimane seda ei soovi) ka vaatamata määratud rahatrahvile (*Geldstrafe*) või sunnirahale (*Ordnungsgeld*).²⁸⁰

GewSchG § 4 ls 4 kohaselt ei välista karistuse mõistmine GewSchG alusel rikkuja karistamist StGB muude sätete alusel.²⁸¹ Seega lisaks tsiviilõiguslikele õiguskaitsevahenditele BGB ja GewSchG alusel võidakse vägivallatseja või ahistaja suhtes algatada kriminaalmenetlus ja võtta ta kriminaalvastutusele näiteks kehavigastuste ja tervisekahjustuse tekitamise eest Saksa karistusseadustiku (*Strafgesetzbuch, StGB*²⁸²) § 223 alusel; ahistamise (*Nachstellung*) korral StGB § 238 alusel. Lisaks ei takista kriminaalkaristuse mõistmine sunnivahendite (*Ordnungsmittel*) rakendamist **täitemenetluses** (ZPO § 890 lg 1 ls 2).

²⁷² Schnitzler/Müller, 88.

²⁷³ Heinke/Heinke, § 4, 1; MüKoBGB/Duden, GewSchG § 1, 3.

²⁷⁴ MüKoBGB/Duden, GewSchG § 1, 4.

²⁷⁵ Scholtz/Kleffmann/Doering-Striening, GewSchG, 127.

²⁷⁶ MüKoBGB/Duden, GewSchG § 4, 4.

²⁷⁷ MüKoBGB/Duden, GewSchG § 4, 1.

²⁷⁸ Scholtz/Kleffmann/Doering-Striening, GewSchG, 128.

²⁷⁹ MüKoBGB/Duden, GewSchG § 4, 3.

²⁸⁰ MüKoBGB/Duden, GewSchG § 4, 7.

²⁸¹ MüKoBGB/Duden, GewSchG § 4, 1.

²⁸² *Strafgesetzbuch (StGB)*. – <https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/>

6. Politseiõiguslik regulatsioon vägivalda- ja ahistamisjuhtumite korral Saksa õiguses

Politsei ülesanded avaliku korra kaitsmisel hõlmavad ka kohustusi inimese elu, kehalise puutumatuse ja vabaduse kaitseks perevägivalda (*häuslicher Gewalt*) juhtumite korral.²⁸³

Tsiviilõiguslikest kaitsemeetmetest on kannatanule realselt kasu kõige varem alates esialgse õiguskaitse kohaldamisest. Kriisiolukorras saab politsei sekkuda kohe ja kohaldada viibimiskeeldu (*Wohnungsverweisung*, „*Platzverweis*“), mis oma olemuselt on sarnane tsiviilõigusliku lähenemiskeeluga. Viibimiskeeld kohustab rikkujat lahkuma ohvri lähedusest²⁸⁴ või eluruumist.²⁸⁵ Viibimiskeeluga olemuslikult seotud eluruumi tagasipöördumise keeldu (*Rückkehrverbot*) saab politsei kohaldada vaid lühiajaliselt.²⁸⁶ Politseiõiguslike meetmete regulatsioon on Saksamaal liidumaati erinev²⁸⁷; enamasti määratakse tagasipöördumise keeld tähtajaga 10 kuni 14 päeva.²⁸⁸

Politsei rakendatavad meetmed kujutavad endast üksnes täiendavat lühiajalist abinõu, mis võimaldab koduvägivalda ohvri huvides sekkuda kriisiolukorda ja pakkuda õiguskaitset ajal, mil kohtulikku kaitset veel ei ole.²⁸⁹ Politsei võib viibimiskeeldu kohaldada üksnes niikaua, kui see on vajalik selleks, et kannatanu saaks taotleda tsiviilõiguslikku kaitset. Praktikas tuleb tihti ette, et politseiõiguslikule viibimiskeelule järgneb tsiviilõiguslik sisenemiskeeld või eluruumi ainukasutusõiguse üleandmine kannatanule.²⁹⁰

Oma ülesannete piires sekkub politsei olenemata sellest, kas kasutatakse muid õiguskaitsevahendeid; see võimalus oli enne ja on ka pärast GewSchG jõustumist. GewSchG jõustumisest alates on perekonnakohtul kohustus teavitada politseid kaitsemeetmete rakendamisest (FamFG § 216a). See soodustab politsei ja perekonnakohtu koostööd vägivaldajuhtumite ennetamisel.²⁹¹

²⁸³ Scholtz/Kleffmann/Doering-Striening, GewSchG, 111.

²⁸⁴ Scholtz/Kleffmann/Doering-Striening, GewSchG, 111.

²⁸⁵ MüKo/Duden, GewSchG § 1, 30.

²⁸⁶ Scholtz/Kleffmann/Doering-Striening, GewSchG, 111.

²⁸⁷ MüKoBGB/Duden, GewSchG § 1, 30.

²⁸⁸ Scholtz/Kleffmann/Doering-Striening, GewSchG, 111.

²⁸⁹ BeckOK BGB/Reinken, GewSchG § 1, 1-3.

²⁹⁰ MüKoBGB/Duden, GewSchG § 1, 30.

²⁹¹ Scholtz/Kleffmann/Doering-Striening, GewSchG, 111.

7. Õiguskaitsevahendid vägivaldajuhtumite korral Austria õiguses

Austria oli esimene riik Euroopas, kus võeti vastu perevägivaldahoovri kaitse seadus (*Das Bundesgesetz zum Schutz vor Gewalt in der Familie – Gewaltschutzgesetz, GeschG*²⁹²). Nn esimene perevägivald ohvri kaitse seadus, tuntud ka kui „väljaviskamise seadus“ (*Wegweisungsgesetz*)²⁹³ jõustus 1.5.1997. a. Sisuliselt on tegu tsiviilseadustiku (Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch, ABGB), täitemenetluse seadustiku (*Exekutionsordnung*) ja politiseaduse (*Sicherheitspolizeigesetz*) muutmise seadusega (*Novelle*). Seadus on võetud eeskujuks mitme Euroopa riigi õigusloomes.²⁹⁴

GeschG on kombinatsioon politseiõiguslikest, tsiviilõiguslikest ja sotsiaalhoolekandeõiguslikest kaitsemeetmetest. Seaduse eesmärk on kaitsta ohvrit akuutse ohu olukorras ja anda talle võimalus viibida edasi koduses keskkonnas. Austria lahenduse edu võti seisneb tihedas koostöös kohtu, korrakaitseorganite ja üleriigiliste ohvriabikeskuste (*flächendeckende Interventionstellen*) vahel; see sai võimalikuks tänu muudatustele andmekaitseõiguses. Seadus annab politseile õiguse ja kohustuse anda vägivaldajuhtumist teada ohvriabikeskusele. Seejärel võtab ohvriabikeskus iga ohvriga ise ühendust (nn pro-aktiivne panus). Samal ajal suhtleb vastava väljaõppe saanud personal ka rikkujaga.²⁹⁵

Austria lahendus on kantud tõdemusest, et sageli vägivald ohver, kartes kahjustada oma mainet, initsiatiivi üles ei näita (või ei saa näidata) ega otsi abi. Ohvriabikeskused hoiavad ohvriga kontakti ka pika aja jooksul aega pärast vahejuhtumit. Nad pakuvad psühholoogilist abi ja sotsiaalset tuge ning nõustavad õigusküsimustes ja esindavad naisi kaitsemeetmete asjas kohtus ja täitemenetluses.²⁹⁶

Seadus kaitseb kõiki inimesi, kes on kokku puutunud vägivaldaga perekondlikes suhetes sõltumata vanusest, soost, perekonnaseisust ja suhte iseloomust vägivaldaltsejaga.²⁹⁷

Seaduse eesmärgi saavutamiseks on võimalik rakendada kahte õiguslikku meetet ja ühte sotsiaalset meetet²⁹⁸:

1. **Politseiõiguslik sisenemiskeeld (*Betretungsverbot*) ja viibimiskeeld kaitseks vägivald eest (*Wegweisung vor Schutz vor Gewalt*) (*Sicherheitspolizeigesetz, SPG § 38a*²⁹⁹).**
Politsei on kohustatud toimetama eluruumist välja isiku, kelle tegevus kujutab endast vahetut ohtu (*akute Gefahr*) teise isiku tervisele, elule või vabadusele. Kui ühtlasi on toime pandud karistatav tegu, on politsei kohustatud tegema kuriteoteate (*Strafanzeige erstatten*). Austrias on kõik vägivald deliktid (*Gewaltdelikte*) karistatavad (*Offizialdelikte*).

²⁹² *Das Bundesgesetz zum Schutz vor Gewalt in der Familie – Gewaltschutzgesetz, 1. GeschG.* – https://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/BgblPdf/1996_759_0/1996_759_0.pdf

²⁹³ Nomos-BR/Heinke, sissejuhatus, 6.

²⁹⁴ Wikipedia artikkel "Gewaltschutzgesetz". – [https://de.wikipedia.org/wiki/Gewaltschutzgesetz_\(7.11.19\)](https://de.wikipedia.org/wiki/Gewaltschutzgesetz_(7.11.19))

²⁹⁵ Nomos-BR/Heinke, sissejuhatus, 6.

²⁹⁶ Nomos-BR/Heinke, sissejuhatus, 6.

²⁹⁷ Wikipedia artikkel "Gewaltschutzgesetz". – [https://de.wikipedia.org/wiki/Gewaltschutzgesetz_\(7.11.19\)](https://de.wikipedia.org/wiki/Gewaltschutzgesetz_(7.11.19))

²⁹⁸ Wikipedia artikkel "Gewaltschutzgesetz". – [https://de.wikipedia.org/wiki/Gewaltschutzgesetz_\(7.11.19\)](https://de.wikipedia.org/wiki/Gewaltschutzgesetz_(7.11.19))

²⁹⁹ *Sicherheitspolizeigesetz § 38a.* – <https://www.jusline.at/gesetz/spg/paragraf/38a>

2. **Tsiviilõiguslik kaitsemeede (*Schutzverfügung*) vähemalt kolmeks kuuks esialgse õiguskaitses korras.**

Koduvägivalla ohver võib taotleda perekonnakohtult politseiõigusliku viibimiskeelu pikendamist. Kaitsemeetme tähtaja pikendamise taotlus tuleb esitada kümne päeva jooksul. Taotluse rahuldamise korral pikeneb viibimiskeeld 20 päevani (*verlängert auf 20 Tage*). Selle aja jooksul otsustab perekonnakoht, kui pikaks ajaks on kaitset vaja.

3. **Kohene proaktiivne sekkumine ohvriabikeskuste toel (*Interventionstellen*).**

Igal liidumaal luuakse vajalikud keskused, mis aitavad ohvriolulukorra tõsidust hinnata (*Gefährlichkeitseinschätzung*), leida varjupaika (*Existenzsicherung*) ja oma õigusi kaitsta.

Esimest perevägivalla ohvri kaitse seadust muudeti 2009. aastal, kui võeti vastu nn teine vägivallaohvri kaitse seadus – 2. GeschG³⁰⁰). Muudatused viidi sisse näiteks Austria tsiviilkohtumenetluse seadustikku (*Zivilprozessordnung*), vabatahtliku kohtualluvuse seadusesse (*Ausserstreitgesetz*), karistusseadustikku (*Strafgesetzbuch*), kriminaalmenetluse seadustikku (*Strafprozessordnung*). Kõigi muudatuste tulemusel paranes ohvri kaitse veelgi. 2014. a pälvis teine vägivallaohvri kaitse seadus *Future Policy Award*'i „innovatiivse panuse eest naiste ja tüdrukute vastu suunatud vägivalla lõpetamise“. Auhinda annab välja *World Future Council*.³⁰¹

25.09.2019 võttis Austria parlament vastu järjekordse seaduste muudatuste paketi, nn *Gewaltschutzgesetz 2019*, millega muudetakse kokku 25 seadust³⁰². Seaduse muudatused jõustuvad 1.01.2020.³⁰³ Reformi tulemusel karmistatakse eelkõige karistusõiguslikke meetmeid, mh nähakse ette eluaegne teatud ametialal töötamise keeld. Lisaks nähakse ette lähenemis- ja sisenemiskeelu saajale kohustus minna vägivalla ennetamise nõustamisele. See tähendab, et keelu saaja peab 5 päeva jooksul panema aja vastava spetsialisti juurde.³⁰⁴

Seadusmuudatuste pakett on saanud kriitikat, eelkõige vägivalla ohvreid esindavate organisatsioonidelt.³⁰⁵ Nimelt kohustab seadus tervishoiutöötajaid (arst, õde, psühholoog, psühhiaater) raskemate deliktide puhul neist teatama.³⁰⁶ Kriitikud kardavad, et muudatused

³⁰⁰ *Das Bundesgesetz zum Schutz vor Gewalt in der Familie – Gewaltschutzgesetz, 2. GeschG.* –

https://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/BgblAuth/BGBLA_2009_I_40/BGBLA_2009_I_40.pdf#sig=28.12.19.

³⁰¹ Wikipedia artikkel "Gewaltschutzgesetz". – [https://de.wikipedia.org/wiki/Gewaltschutzgesetz_\(7.11.19\)](https://de.wikipedia.org/wiki/Gewaltschutzgesetz_(7.11.19)).

³⁰² Parlamendi teadaanne 25.09.2019 nr 943 *Gewaltschutzgesetz 2019* vastuvõtmise kohta Austria parlamendi veebilehel. – [https://www.parlament.gv.at/PAKT/PR/JAHR_2019/PK0943/#XXVI_NRSITZ_00089_\(30.12.19\)](https://www.parlament.gv.at/PAKT/PR/JAHR_2019/PK0943/#XXVI_NRSITZ_00089_(30.12.19)).

³⁰³ Bundesgesetzblatt für die Republik Österreich, 29.10.19, Teil I. –

[https://www.searchnewworld.com/search/search2.html?partid=snschbng&p=Gewaltschutzgesetz+2019&subid=446_\(30.12.19\)](https://www.searchnewworld.com/search/search2.html?partid=snschbng&p=Gewaltschutzgesetz+2019&subid=446_(30.12.19)).

³⁰⁴ Parlamendi teadaanne 25.09.2019 nr 943 *Gewaltschutzgesetz 2019* vastuvõtmise kohta Austria parlamendi veebilehel. – [https://www.parlament.gv.at/PAKT/PR/JAHR_2019/PK0943/#XXVI_NRSITZ_00089_\(30.12.19\)](https://www.parlament.gv.at/PAKT/PR/JAHR_2019/PK0943/#XXVI_NRSITZ_00089_(30.12.19)).

³⁰⁵ Parlamendi teadaanne 25.09.2019 nr 943 *Gewaltschutzgesetz 2019* vastuvõtmise kohta Austria parlamendi veebilehel. – [https://www.parlament.gv.at/PAKT/PR/JAHR_2019/PK0943/#XXVI_NRSITZ_00089_\(30.12.19\);](https://www.parlament.gv.at/PAKT/PR/JAHR_2019/PK0943/#XXVI_NRSITZ_00089_(30.12.19);)

26.09.2019 uudis agentuur APA-OTS veebilehel. –

[https://www.ots.at/presseaussendung/OTS_20190926_OT0004/gewaltschutz-nationalrat-beschliesst-oevp-fpoe-gesetzespaket_\(7.11.19\);](https://www.ots.at/presseaussendung/OTS_20190926_OT0004/gewaltschutz-nationalrat-beschliesst-oevp-fpoe-gesetzespaket_(7.11.19);)

30.09.2019 uudis naistekaitseliidu veebilehel. –

[https://www.frauenhauskoordination.de/aktuelles/detail/oesterreich-verabschiedet-neues-gewaltschutzgesetz/\(7.11.19\)](https://www.frauenhauskoordination.de/aktuelles/detail/oesterreich-verabschiedet-neues-gewaltschutzgesetz/(7.11.19)).

³⁰⁶ 26.09.2019 uudis agentuur APA-OTS veebilehel. –

vähendavad ohvrite aktiivsust vägivalda vastu astumisel ja leiavad, et see ei ole kooskõlas Istanbuli konventsiooniga.³⁰⁷

Autoritele teadaolevalt on parlamendi menetluses nn kolmas vägivaldaohvri kaitse seadus (3.GewschG), millega on plaanis tõhustada ohvri kaitset muuhulgas tsiviilõiguslike õiguskaitsevahendite osas³⁰⁸.

https://www.ots.at/presseaussendung/OTS_20190926_OTS0004/gewaltschutz-nationalrat-beschliesst-oevp-fpoe-gesetzspaket (7.11.19).

³⁰⁷ 30.09.2019 uudis naistekaitseliidu veebilehel . –

<https://www.frauenhauskoordinierung.de/aktuelles/detail/oesterreich-verabschiedet-neues-gewaltschutzgesetz/> (7.11.19)

³⁰⁸ *Das Bundesgesetz zum Schutz vor Gewalt in der Familie – Gewaltschutzgesetz, 3.GeschG (Entwurf).*

Eelnõu menetlusinfo Austria parlamendi kodulehel. –

https://www.parlament.gv.at/PAKT/VHG/XXVI/ME/ME_00158/index.shtml (30.12.19);

Eelnõu tutvustus Austria justiitsministeeriumi koduleheküljel. –

<https://www.searchnewworld.com/search/search2.html?partid=snschbng&p=Drittes+Gewaltschutzgesetz&su bid=446> (30.12.19).

Kasutatud allikad

Õigusaktid ja eelnõud

Saksamaa:

1. *Gesetz zum zivilrechtlichen Schutz vor Gewalttaten und Nachstellungen – Gewaltschutzgesetz (GewSchG).* – <https://www.gesetze-im-internet.de/gewschg/BJNR351310001.html> (7.11.19)
2. *Gesetz zur Verbesserung des zivilgerichtlichen Schutzes bei Gewalttaten und Nachstellungen sowie zur Erleichterung der Überlassung der Ehewohnung bei Trennung.* – https://www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav?start=//%5B@attr_id=%27bgbl101s3513.pdf%27%5D#bgbl_%2F%2F*%5B%40attr_id%3D%27bgbl101s3513.pdf%27%5D_1580217719501 (7.11.19)
3. *Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit (FamFG).* – <https://www.gesetze-im-internet.de/famfg/> (10.11.19)
4. *Bürgerliches Gesetzbuch (BGB).* – <https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/> (30.12.19)
5. *Zivilprozessordnung (ZPO).* – <https://www.gesetze-im-internet.de/zpo/> (30.12.19)
6. *Gesetz über die Eingetragene Lebenspartnerschaft – Lebenspartnerschaftsgesetz (LPartG)* – <http://www.gesetze-im-internet.de/lpartg/> (28.12.19)
7. *Strafgesetzbuch (StGB).* – <https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/> (30.12.19)

Austria:

8. *Das Bundesgesetz zum Schutz vor Gewalt in der Familie (1. GeSchG).* – https://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/BgblPdf/1996_759_0/1996_759_0.pdf (28.12.19)
9. *Das Bundesgesetz zum Schutz vor Gewalt in der Familie – Gewaltschutzgesetz (2. GeschG).* – https://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/BgblAuth/BGBLA_2009_I_40/BGBLA_2009_I_40.pdfsig (28.12.19)
10. *Gewaltschutzgesetz 2019; Bundesgesetzblatt für die Republik Österreich, 29.10.19, Teil I.* – <https://www.searchnewworld.com/search/search2.html?partid=snschbng&p=Gewaltschutzgesetz+2019&subid=446> (30.12.19)
11. *Das Bundesgesetz zum Schutz vor Gewalt in der Familie – Gewaltschutzgesetz, 3. GeschG (Entwurf).* Eelnõu menetlusinfo Austria parlamendi kodulehel. – https://www.parlament.gv.at/PAKT/VHG/XXVI/ME/ME_00158/index.shtml (30.12.19)

12. *Politseieadus (Sicherheitspolizeigesetz)*. –
<https://www.jusline.at/gesetz/spg/paragraf/38a>

Euroopa Nõukogu:

13. Euroopa Nõukogu naistevastase vägivalda ja perevägivalda ennetamise ja tõkestamise konventsioon. Istanbul, 11V.2011

Kohtupraktika

14. BGH, Urteil vom 17. 9. 2004 - V ZR 230/03 (OLG Frankfurt a.M.), - NJW 2004, 3701

15. BGH, Urteil vom 8.5.2015 – V ZR 62/14, - NJW-RR 2015, 1039

16. BGH, Beschluss vom 26.2.2014 – XII ZB 373/11, - NJW 2014, 1381

17. BGH, Urteil vom 30-04-1991 - VI ZR 178/90 (Hamburg), - NJW 1991, 1948

18. BGH, Urteil vom 1. 7. 2011 – V ZR 154/10, - NJW-RR 2011, 1476

19. BGH, Beschluss vom 26.02.2014 - XII ZB 373/11 – NJW 2014, 1381

20. OLG Brandenburg, Beschluss vom 20. 4. 2005 - 9 UF 27/05, - NJW-RR 2006, 220

21. OLG Braunschweig (2. Senat), Beschluss vom 26.09.2014 - 2 UF 118/14, - BeckRS 2015, 2115

22. OLG Braunschweig, Beschluss vom 25.1.2018 – 2 UF 126/17, - BeckRS 2018, 1135

23. OLG Bremen, Beschluss vom 25. 2. 2010 - 4 UF 9/10, - NJW-RR 2010, 1591

24. OLG Celle, Beschluss vom 21.03.2012 - 10 UF 9/12, - BeckRS 2012, 7601

25. OLG Frankfurt a. M., Beschluss vom 21.3.2016 – 4 UF 26/16, - NJW-RR 2016, 1228

26. OLG Hamburg, 1.9.2015 – 2 UF 109/15, FamRZ 2016, 989

27. OLG Koblenz, Beschluss vom 29. 12. 2009 - 13 WF 1002/09, - NJW-RR 2010, 660

28. OLG Köln, Beschluss vom 26.07.2010 - 4 WF 128/10, - BeckRS 2010, 23554

29. OLG Köln, Beschluss vom 26.01.2015 - 26 UF 197/14, - BeckRS 2015, 8304

30. OLG Köln, Beschluss vom 06.02.2003 – 14 UF 249/02, - FamRZ 2003, 1281

31. OLG Rostock OLG Rostock, Beschluss vom 16.10.2006 - 11 UF 39/06, - NJW-RR 2007, 661

32. OLG Saarbrücken Beschluß vom 19.5.2010, 6 UF 38/10 –
<http://www.rechtsprechung.saarland.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=sl&nr=2902>
33. OLG Rostock, Beschluss vom 16.10.2006 - 11 UF 39/06, - NJW-RR 2007, 661
34. OLG Schleswig, Beschluss vom 16. 6. 2003 - 13 UF 93/03, - NJW-RR 2004, 156

Kirjandus

35. Beck'scher Online-Kommentar. 52. Edition. Stand: 01.11.2019
Viidatud: BeckOK BGB/autor, GewSchG §, vnr.
36. Heinke, S. NomosKommentar. Gewaltschutzgesetz. 1. Auflage. Nomos, 2012.
Viidatud: Nomos-BR/autor, §, vnr.
37. Jauernig, Bürgerliches Gesetzbuch: BGB 17. Auflage 2018
Viidatud: Jauernig/autor, BGB §, vnr.
38. Kerbein, P. Stalking. Zeitschrift für Rechtspolitik 2002 nr 2, lk 76-78.
39. Mehr Schutz bei häuslicher Gewalt. Information zum Gewaltschutzgesetz. Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend. Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz. April 2019, 5. Auflage.
 Kättesaadav:
www.bmfv.de/SharedDocs/Publikationen/DE/Schutz_haeusliche_Gewalt.html
Viidatud: Information zum GewSchG, lk nr.
40. Münchener Kommentar zum BGB. 8. Auflage 2019. GewSchG (via Beck-online).
Viidatud: MüKoBGB/autor, GewSchG §, vnr.
41. Palandt. Bürgerliches Gesetzbuch: BGB mit Nebengesetzen insbesondere mit Einführungsgesetz (Auszug) einschließlich Rom I-, Rom II und Rom III-Verordnungen sowie EU-Güterrechtsverordnungen, Haager Unterhaltsprotokoll und EU-Erbrechtsverordnung, Allgemeines Gleichbehandlungsgesetz (Auszug), Wohn- und Betreuungsvertragsgesetz, Unterlassungsklagengesetz (PalHome), Produkthaftungsgesetz, Erbbaurechtsgesetz, Wohnungseigentumsgesetz, Versorgungsausgleichsgesetz, Lebenspartnerschaftsgesetz (PalHome), Gewaltschutzgesetz. 79., neubearbeitete Auflage 2020. Buch. XXXIV, 3245 S. Hardcover (In Leinen). C.H.BECK.
Viidatud: Palandt, GewSchG §, vnr.
42. C.G.Paulus. Tsiviilprotsessiõigus. Kohtuotsuse tegemise menetlus ja sundtäitmine. Tallinn, Juura 2002.
43. H.Prütting, T.Helms. FamFG. Kommentar. 4. Auflage. Verlag Dr. Otto Schmidt 2018.
Viidatud: Prütting, Helms/autor, FamFG §, vnr.

44. Rabe, H., Leisering, B. Analyse. Die Istanbul-Konvention. Neue Impulse für die Bekämpfung von geschlechtsspezifischer Gewalt. Deutsches Institut für Menschenrechte, 2018, lk 14. Veebis: https://www.institut-fuer-menschenrechte.de/fileadmin/user_upload/Publikationen/ANALYSE/Analyse_Istanbul_Konvention.pdf (20.12.2019)
Viidatud: Rabe, Leisering, lk.
45. Schlechtriem, P. Völaõigus. Eriosa. Tallinn, Juura 2000.
Viidatud: Schlechtriem, lk nr.
46. K. Schulte-Bunert, G. Weinreich. FamFG Kommentar. 2. Auflage. Luchterhand 2010
Viidatud: Schulte-Bunert, Weinreich/autor, FamFG §, vnr.
47. K. Schulte-Bunert, G. Weinreich. Kommentar des FamFG mit FamGKG. 5. Auflage. Luchterhand 2016
Viidatud: Schulte-Bunert, Weinreich (2016)/autor, FamFG §, vnr.
48. Scholz/Kleffmann/Doering-Striening, Praxishandbuch Familienrecht. Werkstand: 35. EL September 2018 (via Beck-online).
Viidatud: Scholtz/Kleffmann/Doering-Striening, GewSchG §, vnr.
49. Schnitzler Anwaltshandbuch. Familienrecht. 5. Auflage 2020. Häusliche Gewalt und Gewaltschutzgesetz (via Beck-online).
Viidatud: Schnitzler/autor, vnr.
50. Verhütung und Bekämpfung von Gewalt gegen Frauen und häuslicher Gewalt. Gesetz zu dem Übereinkommen des Europarats vom 11. Mai 2011 (Istanbul-Konvention). Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend, 2019. – <https://www.bmfsfj.de/blob/122280/cea0b6854c9a024c3b357dfb401f8e05/gesetz-zu-dem-uebereinkommen-zur-bekaempfung-von-gewalt-gegen-frauen-istanbul-konvention-data.pdf> (20.12.2019)

Austria internetiallikad

1. Parlamendi teadaanne 25.09.2019 nr 943 *Gewaltschutzgesetz 2019* vastuvõtmise kohta Austria parlamendi veebilehel. – https://www.parlament.gv.at/PAKT/PR/JAHR_2019/PK0943/#XXVI_NRSITZ_00089 (30.12.19)
2. *Das Bundesgesetz zum Schutz vor Gewalt in der Familie – Gewaltschutzgesetz, 3.GeschG (Entwurf)*. Eelnõu tutvustus Austria justiitsministeeriumi koduleheküljel. – <https://www.searchnewworld.com/search/search2.html?partid=snschbng&p=Dritte+Gewaltschutzgesetz&subid=446> (30.12.19)
3. 26.09.2019 uudis agentuur APA-OTS veebilehel. – https://www.ots.at/presseaussendung/OTS_20190926_OTSO004/gewaltschutz-nationalrat-beschliesst-oevp-fpoe-gesetzespaket (7.11.19)

4. 30.09.2019 uudis naistekaitseliidu veebilehel . –
[https://www.frauenhauskoordinierung.de/aktuelles/detail/oesterreich-verabschiedet-neues-gewaltschutzgesetz/ \(7.11.19\)](https://www.frauenhauskoordinierung.de/aktuelles/detail/oesterreich-verabschiedet-neues-gewaltschutzgesetz/ (7.11.19))